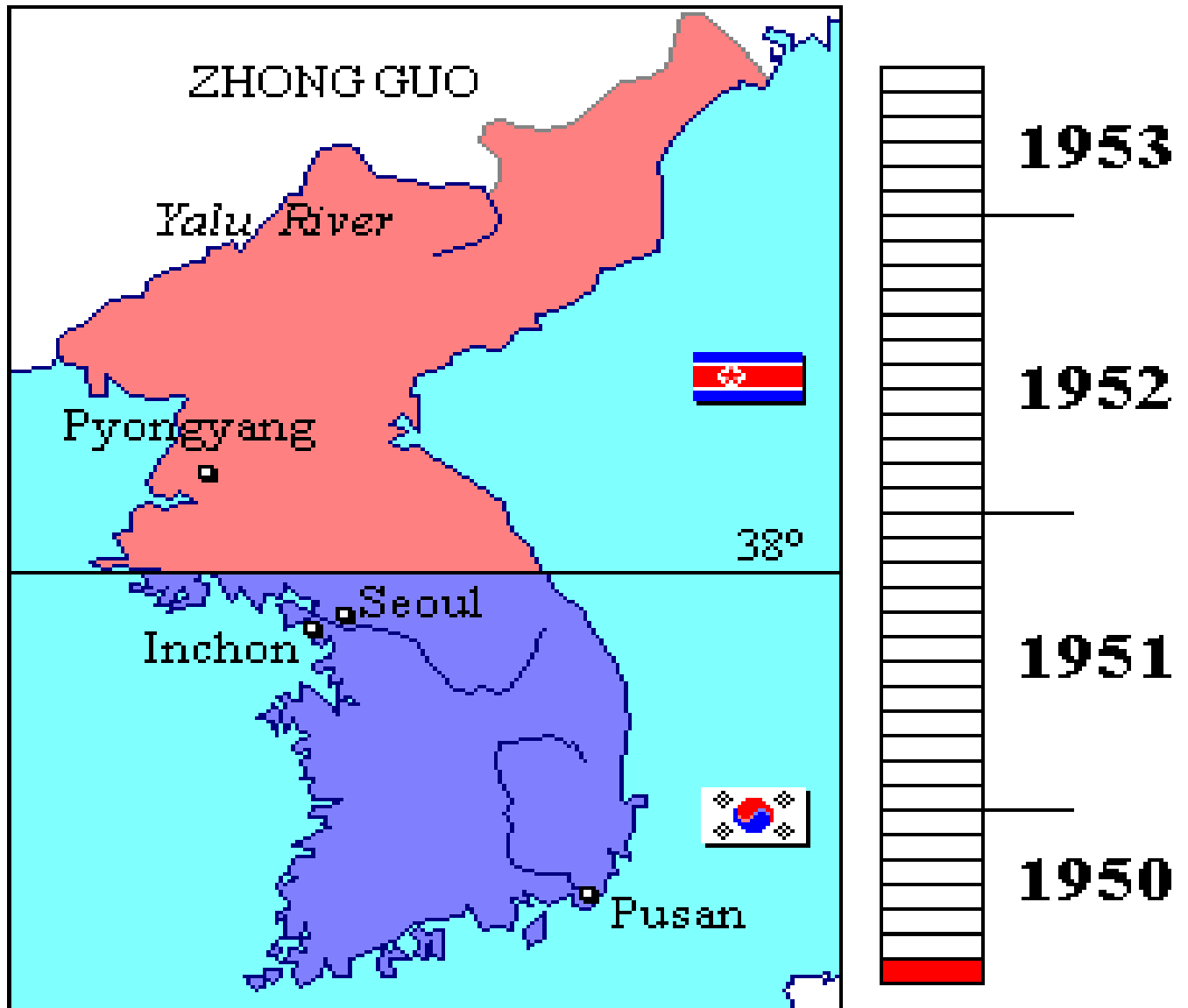

Familie en vijand

© 2002 Matthew White

De rol van het conflict met Noord-Korea bij de constructie van een Nationale identiteit van Zuid-Koreaanse jongeren in Seoul.

Jolien Clijsen

Familie en vijand

De rol van het conflict met Noord-Korea bij de constructie van een Nationale identiteit van Zuid-Koreaanse jongeren in Seoul

Bachelorthesis

Juni 2011

Jolien Clijsen
Begeleider: Martijn Oosterbaan
Universiteit Utrecht
Studentnummer: 3404080
t.j.clijsen@students.uu.nl

Dankwoord

Vanaf het begin van mijn studie was het bacheloronderzoek in het derde jaar hetgeen waar ik met veel plezier naar uitkeek. Met dit onderzoek zou er een einde komen aan mijn antropologiestudententijd en een begin komen aan mijn antropoloog zijn. Want wat is een antropoloog zonder veldwerkervaring? Afgelopen jaar heeft geheel in het teken gestaan van het doen van veldwerk. Met deze thesis komt er niet alleen een einde aan mijn veldwerkervaring maar brengt het een start met zich mee. Een start als antropoloog waarin ik mij de aankomende jaren zal blijven ontwikkelen. Ik wil vanaf deze plaatst mijn dank uitten aan de mensen die mij in deze ontwikkeling gesteund hebben.

Allereerst wil ik al mijn informanten bedanken. Er is geen onderzoek zonder informanten die informatie verschaffen en je opnemen in de samenleving. Bedankt voor het vertrouwen dat jullie mij hebben gegeven. Een onderzoek doen naar een gevoelig onderwerp brengt met zich mee dat informatie niet altijd even makkelijk te verkrijgen is. Dankzij jullie vertrouwen heb ik ontzettend veel informatie kunnen verzamelen en een goede thesis kunnen schrijven.

Ten tweede wil ik graag mijn vrienden in het veld bedanken. In een totaal vreemden omgeving leven en wonen brengt soms lastige situaties met zich mee. Dankzij de steun van mijn vrienden voelden ik mij ontzettend thuis in Seoul. In het bijzonder wil ik Sang Hoon bedanken voor alle momenten waarbij ik het midden in de nacht mijn veldwerk niet meer zag zitten en hij als een echte vriend voor mij klaar stond. Daarnaast wil ik Nana en Hera bedanken voor het vertrouwen dat zij mij tijdens mijn veldwerk gaven. Geen moment hebben zij getwijfeld aan mijn eindproduct wat mij motiveerde om een goede thesis te schrijven.

Ten derde wil ik mij thesisbegeleider Martijn Oosterbaan bedanken. Tijdens, voor en na mijn veldwerk heeft Martijn mij van vele adviezen voorzien. Tijdens bijeenkomsten kwam het overzicht over al mijn data weer helemaal terug. Daarnaast zorgde zijn enthousiasme ten overstaan van mijn gevonden data ervoor dat ik na de besprekingen vol enthousiasme verder kon werken aan mijn thesis.

Als laatste wil ik mijn familie en vrienden bedanken. Het doen van veldwerk en het schrijven van deze thesis heeft veel tijd gekost in deze tijd hebben zij mij erg gesteund. Dank aan mijn moeder en zusje voor het geven van feedback en de onvoorwaardelijke steun, ook al hield dit in dat ik weinig tijd voor hen had. Anna, Hanna en Karlijn bedankt voor alle feedback en de inspiratie die we uit elkaar haalden om de thesis tot een goed einde te brengen.

Jolien Clijsen, 24 juni 2011

Inhoudsopgave:

H1: Inleiding	5
H2: Theoretisch kader	10
2.1 Hedendaagse mechanismen voor het construeren nationale identiteit	10
2.2 Nationale identiteit	10
2.3 Overheid en karakteristieken nationale identiteit	11
2.4 Media en karakteristieken nationale identiteit	12
2.5 Nationalistische stromingen in Zuid-Korea	13
2.5.1 Cho's indeling van nationalistische stromingen	13
2.6 Etniciteit en nationale identiteit	15
2.7 Familie en nationalisme	16
2.8 Constructie van Zuid-Koreaanse nationale identiteit	17
H3: Context	18
H4: Veranderingen in cultuur, tradities en rituelen	21
H5: Grenzen van de nationale identiteit van Koreaanse jongeren	26
5.1 Verandering in grenzen	26
5.2 Identificatieprocessen en grenzen van de nationale identiteit	30
5.2.1 Economie, technologie, ontwikkeling en intelligentie	30
5.2.2 Taal als grens	32
5.2.3 Democratie versus communisme	33
5.3 Grenzen gevormd door politiek en media	34
H6: Nationalistische stromingen	38
6.1 Nationalisme en individuele factoren	39
6.2 Kritiek op Cho's indeling van nationalisme op basis van generaties	41
H7: Anticipatie op de toekomst; herenigen of gescheiden blijven?	44
H8: Conclusie	49
Bijlage	56
Bijlage 1: Reflectieverslag	56
Bijlage 2: Summary	59

Hoofdstuk 1: Inleiding

“I’m proud that I protected my country from the enemy (north Korea). I know that they are family, but they are the enemy. I know we are blood related but when we are in a battle I’m not thinking about them as my relatives but as my enemy. At such a moment I will shoot them. And we are still in a battle with North-Korea.” (Sang Hoon)

De uitspraak van Sang Hoon laat zien dat hedentendage het conflict tussen Noord-Korea en Zuid-Korea weer is opgelaaid. In 2010 zorgden twee aanvallen van Noord-Korea in het totaal voor 50 doden waaronder vele jongeren. In Maart werd een onderzeeër door een torpedo aangevallen en in November werd het schiereiland Yeongjong met 50 granaten aangevallen. Dit heeft voor de Zuid-Koreaanse bevolking grote gevolgen gehad. Zo werd onder andere de *sunshine policy*, die in de jaren negentig tot stand kwam als gevolg van de economische crisis, negatieve groei en voedseltekort van Noord-Korea, na de aanvallen stopgezet (Ministry of Unification 2002). Door de aanvallen van Noord-Korea wordt Noord-Korea door de overheid, en door sommige jongeren, niet langer alleen als familie gezien maar ook als vijand, zoals te zien is in Sang Hoons uitspraak. Het toenemende conflict tussen Noord-Korea en Zuid-Korea heeft tot gevolg dat zowel op collectief als op individueel niveau de rol van Noord-Korea als familie ter discussie staat.

Ondanks dat de afgelopen decennia steeds meer interesse is ontstaan in de constructie van de nationale identiteit, is er weinig onderzoek gedaan naar hoe de opsplitsing van een land en het conflict tussen beide landen de constructie van de nationale identiteit beïnvloedt. Mijn onderzoek draagt zodoende bij aan de wetenschappelijke kennis rondom de constructie van de nationale identiteit bij landen die zijn opgesplitst en sindsdien met elkaar in conflict leven. Doordat Korea een steeds beter ontwikkeld land is dat zich richt op verdere internationalisering ontstaat er meer handelsovereenkomsten en andere internationale relaties tussen Korea en het Westen. Het is een internationaal maatschappelijk belang te weten wat het conflict met Noord-Korea voor invloed heeft op de samenleving en de nationale identiteit.

Volgens Wodak e.a. gaat het bij de constructie van de nationale identiteit voornamelijk om het creëren van verschillen ten opzichte van de Ander (2009). Door het creëren van een homogene nationale *spirit*, historisch geheugen, anticipatie en toekomst gerichte oriëntatie, nationale instanties en een aanwijsbaar begin van de natie en de nationale identiteit wordt een nationale identiteit gecreëerd (Ibid.). Aspecten die volgens Wodak e.a. een nationale identiteit construeren liggen in de situatie van Zuid-Korea lastig. Men heeft geen homogene

nationale *spirit* doordat individuen anders aankijken tegen Noord-Korea waardoor er een ambivalente anticipatie op de toekomst bestaat; sommige Zuid-Koreaanse jongeren willen wel hereniging met Noord-Korea en andere juist niet. Daarnaast zijn er verschillende nationalistische stromingen die een verschillend historisch geheugen construeren. Enerzijds leert men van jongs af aan de Koreaanse geschiedenis, die duizenden jaren teruggaat, en waarin benadrukt wordt dat de twee staten één natie vormen. Noord-Korea wordt daarbij als familie gezien. Anderzijds werd er in tijden van mijn veldwerk zowel op collectief als individueel niveau meer ingegaan op gebeurtenissen die zich voordeden na de scheiding met Noord-Korea. Door in te gaan op deze gebeurtenissen wordt een historisch geheugen gecreëert dat ingaat op het Zuid-Koreaanse verleden en niet het gezamenlijke Koreaanse verleden (Mihelj 2008). Hetzelfde geldt voor het aanwijsbare begin van de natie; men kan uitgaan van het begin van Korea dat duizenden jaren terug gaat, of het begin van Zuid-Korea dat startte in 1953. De scheiding tussen Noord-Korea en Zuid-Korea en het voortdurende conflict dat tussen beide landen heerst heeft op die manier invloed op de constructie van de nationale identiteit.

Korea heeft sinds oudsher vele tradities die zich richten op de eenheid van het volk. Men benadrukt door middel van tradities zoals *Jokpo*, een familiestamboom boek dat duizenden jaren terug gaat, familielijnen, gezamenlijke voorouders en overeenkomst in etniciteit. Familie neemt een belangrijke plaats in, in de Zuid-Koreaanse samenleving en wordt als symbool genomen voor de natie. Familie vormt zo een basis voor het nationalisme. Doordat familie een basis vormt voor het nationalisme werd tot de aanvallen in 2010 door de overheid en delen van de bevolking het etnisch nationalisme aangehangen. Dit is echter niet de enige collectieve nationalistische stroming. Binnen de Koreaanse samenleving speelt ook het anticommunistische nationalisme zich af. Onder andere het toenemende conflict met Noord-Korea en individuele factoren zorgen er voor dat individuen Noord-Korea als vijand gaan zien en daarom het anticommunistische nationalisme aanhangen.

Voor jongeren in Zuid-Korea is het refereren naar Noord-Korea als familie minder voor de hand liggend als voor voorgaande generaties. Waar voorgaande generaties familieleden die hedentendage in Noord-Korea wonen kenden, hebben jongeren nog nooit contact gehad met Noord-Koreanen. Volgens Yun, een van mijn informanten, voelen Noord-Koreanen (familieleden) voor haar aan als vreemden. Volgens Burr (1973) zou de verbondenheid tussen familieleden afnemen naarmate de geografische afstand en de *closeness* (men voelt zich meer verbonden met een broer/zus dan neef/nicht) af zou nemen. Voor Zuid-Koreaanse jongeren gaan deze aspecten op als het gaat om de relatie met familieleden in

Noord-Korea. Omdat jongeren de daadwerkelijke scheiding tussen Noord-Korea en Zuid-Korea niet hebben meegekregen en Zuid-Korea alleen maar kennen zoals het nu is, heb ik juist bij deze groep onderzocht wat het oploeiende conflict met Noord-Korea voor invloed heeft op de constructie van hun nationale identiteit. Voor mijn bacheloronderzoek stond dan ook de volgende vraag centraal: *Welke rol speelt het conflict met Noord-Korea bij het construeren van een nationale identiteit voor Zuid-Koreaanse jongeren in Seoul?*

De meeste onderzoeken die zich richten op de relatie tussen Noord-Korea en Zuid-Korea en de nationale identiteit benadrukken dat Noord-Korea tot de Eigen groep of tot de Ander behoort. Met mijn onderzoek wil ik echter laten zien dat Zuid-Koreaanse jongeren zich in een tweestrijd bevinden als het gaat om de nationale identiteit en de rol die het conflict met Noord-Korea hierbij speelt. Voor de Zuid-Koreaanse jongeren hoort Noord-Korea zowel tot de Eigen groep als tot de Ander, en niet per definitie tot één van beiden. Door hier op in te gaan en daarnaast te laten zien hoe de opsplitsing van een land en het voortdurende conflict tussen beide landen van invloed zijn op de constructie van de nationale identiteit, wil ik een bijdrage leveren aan de theorievorming over de constructie van de nationale identiteit.

Om inzichten te kunnen geven in de rol die het conflict met Noord-Korea speelt in de constructie van de nationale identiteit van Zuid-Koreaanse jongeren in Seoul, heb ik van eind januari tot half april veldwerk gedaan in Seoul. Seoul is de hoofdstad waar meer dan een kwart van de totale bevolking woont. Het is de stad waar men heen komt voor hun carrière en waar de top universiteiten van het land gevestigd zijn. Hierdoor zijn er veel jongeren aanwezig. Vóór mijn onderzoek kende ik al verschillende Koreaanse jongeren en via de sneeuwbalmethode heb ik meer jongeren leren kennen. Daarnaast heb ik mij aangesloten bij het departement antropologie van Seoul National University en bij verschillende groepsactiviteiten zoals een discussiegroep en een groep die bijeenkwam om taalkennis te verbeteren. Echter is het niet zo dat alle jongeren die ik in deze tijd ontmoet heb zijn opgenomen als informanten voor mijn onderzoek. Naast dat al mijn informanten studeerden aan de top 3 universiteiten van Korea (Seoul National University, Yonsei en Ewha's Women University), heb ik gekeken naar leeftijd (tussen de 18-25 jaar oud) en man/vrouw verdeling. Doordat cognitief niveau, leeftijd en gender van invloed kunnen zijn op de constructie van de nationale identiteit leek het mij goed mij te richten op een groep jongeren met een hoog cognitief niveau in dezelfde leeftijdsklasse. Doordat individuele factoren van invloed zijn op de constructie van de nationale identiteit wou ik niet verschillende cognitieve niveaus en leeftijden onderzoeken omdat dit zou kunnen leiden tot een andere constructie van de nationale identiteit wat het doen van uitspraken over de onderzochte groep bemoeilijkt. Om echter niet

vanuit een *gender* perspectief de constructie van de nationale identiteit te benaderen heb ik tijdens mijn veldwerk geprobeerd evenveel data van jongens als meisjes te verzamelen.

Tijdens mijn veldwerk zijn data op verschillende manieren verzameld. Met zestien jongeren heb ik gestructureerde diepte interviews gehouden. Hiervan waren negen interviews met meisjes en zeven met jongens. Om inzicht te krijgen in de verdeling in de houding ten opzichte van Noord-Korea en de nationale identiteit heb ik naast de gestructureerde interviews veel participerende observatie en informele gesprekken toegepast. Uitlatingen bleken tijdens participerende observatie en informele gesprekken vaak anders te zijn dan wat er tijdens gestructureerde interviews naar voren kwam, waardoor deze methoden van meerwaarde waren. Daarnaast heb ik focus groepen gehouden om groepsinteractie te zien onder jongeren wanneer het ging om Noord-Korea, het conflict en de toekomst. Focus groepen waren daarnaast handig om eventuele dominante meningen naar voren te zien komen ten aanzien van Noord-Korea en het conflict (Boeije 2010). Zelf schreef ik tijdens mijn veldwerk veel memo's en vignetten om zo belangrijke gebeurtenissen goed te kunnen onthouden (DeWalt&DeWalt 2002). Door het gebruik van verschillende methoden ontstond er uiteindelijk een holistisch beeld van de hedendaagse situatie in Korea.

In hoofdstuk twee zal ingegaan worden op het theoretisch kader voor mijn onderzoek. Hier wordt ingegaan op aspecten die een rol spelen bij de constructie van de nationale identiteit zoals een homogene nationale *spirit*, historisch geheugen en anticipatie op de toekomst (Wodak e.a 2009). Daarnaast wordt er ingegaan op de rol van familie, media en overheid, individuele factoren en nationalistische stromingen die van invloed zijn op de constructie van de nationale identiteit. In hoofdstuk drie wordt de context van mijn onderzoek geschetst. Er wordt ingegaan op wat voor plaats Seoul is, de opsplitsing tussen Noord-Korea en Zuid-Korea en de *sunshine policy* dat stopgezet werd na de aanvallen van Noord-Korea in 2010. Hierna volgen er vier empirische hoofdstukken. In hoofdstuk vier ga ik in op tradities die Korea kent en de rol die familie hier bij speelt. Hier zal beargumenteerd worden dat jongeren hedendaags minder belang hechten aan tradities en familie. Het oplaaierende conflict met Noord-Korea moedigt deze ontwikkeling onder jongeren verder aan. Afname van het belang van familie zorgt voor een afname in het gevoel van etniciteit waardoor etniciteit en nationalisme minder samenvallen (Eriksen 2002). Dit zorgt er voor dat grenzen van de nationale identiteit van jongeren worden bijgesteld. In hoofdstuk vijf zal ik ingaan op de houding van jongeren ten aanzien van Noord-Korea en hoe dit de hedendaagse grenzen construeert voor de nationale identiteit. Daarnaast laat het zien hoe collectieve processen de nationale identiteit construeren. In Hoofdstuk zes zal ingegaan worden op hoe de bijstelling

van grenzen van invloed is op de nationalistische stromingen die jongeren aanhangen. Daarnaast zal ik laten zien dat de indeling die Cho maakt voor nationalistische stromingen op basis van generaties niet klopt omdat het voorbij gaat aan andere factoren. In hoofdstuk zeven zal ik vervolgens ingaan op hoe al deze ontwikkelingen van invloed zijn op de toekomstanticipatie die jongeren hebben. Willen zij hereniging met Noord-Korea of gescheiden verder leven? In de conclusie zal ik uiteindelijk op basis van het theoretisch kader en empirische hoofdstukken ingaan op welke rol het conflict met Noord-Korea speelt bij de constructie van de nationale identiteit van Zuid-Koreaanse jongeren. Hier zal ik beargumenteren dat door twee collectieve nationalistische stromingen en een onduidelijke anticipatie op de toekomst Noord-Korea altijd gedeeltelijke tot de Eigen groep zal behoren ondanks dat het hedendaags voor jongeren steeds meer tot de Ander behoort. Na de conclusie zijn in de bijlage een reflectieverslag en een Engelse samenvatting te lezen.

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader:

2.1 Hedendaagse mechanismen voor het construeren van nationale identiteit.

Bij het construeren van een identiteit, waaronder de nationale identiteit, gaat het voornamelijk om het creëren van verschillen ten opzichte van de Ander (Wodak e.a. 2009). De Ander kan afhankelijk van de situatie duiden op een andere groep, sekse of etniciteit. Doordat het creëren van een Ander zo belangrijk is wordt bij het construeren van een nationale identiteit gestreefd naar het creëren van intra-nationale uniformiteit en uniekheid. Intra-nationale uniformiteit en uniekheid wordt gecreëerd door het creëren van een homogene nationale *spirit*, historisch geheugen, anticipatie en toekomstgerichte oriëntatie, nationale instanties en een aanwijsbaar begin van de natie en nationale identiteit (Ibid.). Een nationale *spirit* is een metafysische entiteit die geen historische ervaring vertegenwoordigt maar nog wel leeft in de gedachten van mensen. Deze komt tot uiting in bepaalde culturele vormen van leven dat zich met name uit in collectieve manieren van gedrag.

2.2 Nationale identiteit

Het creëren van een nationale identiteit is een van de doelstellingen die voortkomt uit het nationalisme (Kunovich 2009). Volgens Kunovich moet er gekeken worden naar zowel de collectieve als individuele factoren die ertoe bijdragen dat de nationale identiteit wisselend en discutabel van karakter is (Ibid). Het bestuderen van nationale identiteit op zowel collectief als individueel niveau is nodig omdat er binnen de natie tussen individuen variatie bestaat in welke inhoud men geeft of wil geven aan de nationale identiteit (Ibid).

Zo zouden factoren als sociaal economische status, cognitief niveau en meerderheids- en/of minderheidsstatus van een groep van invloed zijn op het nationalisme dat individuen aanhangen (Ibid). Enerzijds zouden een hogere sociaal economische status, hoog cognitief niveau en minderheidsstatus van een groep leiden tot aanhang van het maatschappelijke nationalisme. Anderzijds zouden een lagere sociaal economische status, lager cognitief niveau en meerderheidsstatus ertoe leiden dat individuen eerder het etnisch nationalisme aanhangen (Ibid). Sociaal-economische status en cognitief niveau zouden een indicatie zijn voor economische competitie, hoe lager de status en niveau hoe meer competitie er zou plaatsvinden op de arbeidsmarkt. Door het etnisch nationalisme aan te hangen wordt deze competitie gelimiteerd (Ibid.) Minderheidsgroepen daar in tegen zouden eerder het maatschappelijk nationalisme aanhangen omdat bij deze stroming hun toegankelijkheid tot de staat niet gelimiteerd wordt (Ibid.). Als laatste zorgt een hoog cognitief niveau er voor dat

men zich makkelijker verbeeld tot een grote groep te horen, een groep die groter is dan de etnische groep, waardoor men sneller het maatschappelijk nationalisme aanhangt (Ibid.) De vorm van nationalisme die men vanwege deze factoren aanhangt is weer van invloed op de nationale identiteit die geconstrueerd wordt.

De collectieve en individuele factoren die een rol spelen bij de constructie van de nationale identiteit dragen bij aan hoe men de natie inbeeldt. Volgens Anderson zijn naties ‘*imagined communities*’ omdat de individuen van zelfs de meest kleine naties niet in staat zullen zijn alle andere leden te kennen (2006). Volgens Anderson hebben verschillende ontwikkelingen ervoor gezorgd dat naties *imagined* werden. Een eerste belangrijke ontwikkeling was het vervallen van de Latijnse taal als overkoepelende taal. Doordat Latijns wegviel als overkoepelende taal werden lokale talen en dialecten belangrijker hetgeen zorgde voor een gevoel van verbondenheid (Ibid.). Een andere belangrijke ontwikkeling was de overgang van gesproken talen naar geschreven talen. Deze overgang zorgde er voor dat kleine dialecten opgingen in de grotere lokale talen. Door de boekdrukkunst ontstond de mogelijkheid voor groepen met dezelfde gesproken en geschreven taal om tijd en afstand te overbruggen. Door het lezen van boeken of kranten waren alle leden van de groep in de mogelijkheid om van elkaars bestaan af te weten (Ibid.). De ontwikkelingen van taal en boekdrukkunst droegen bij aan het ontwikkelen van het ‘bestaan’ van de natie en aan het construeren van een nationale identiteit (Wodak e.a. 2009).

2.3 Overheid en karakteristieken nationale identiteit

Als we kijken naar de algemene debatten rondom de natie en nationalisme is er te zien dat de overheid van grote invloed is op de constructie van een nationale identiteit. Aspecten die gecreëerd moeten worden om een intra-nationale uniformiteit en uniekheid te construeren zoals een homogene nationale *spirit*, toekomst gerichte oriëntatie etc. worden bewerkstelligd door de overheid. Zo stuurt de overheid macroprocessen en structuren aan die zorgen voor de bevordering van de opkomst en verspreiding van nationale bewegingen en natie-staten (Mihelj 2008). Daarnaast richt de overheid nationale instanties op, vormt een ideologie door middel van beleid en communicatie die bijdraagt aan de nationale *spirit* en zorgt voor sociaaleconomische trends als modernisering en industrialisatie die op hun beurt zorgen voor anticipatie en een toekomst gerichte oriëntatie. Onderwijssystemen worden door de overheid ontworpen die bijdragen aan een uniforme visie van het historisch verleden waardoor een historisch bewustzijn en het begin van de natie wordt geconstrueerd (Ibid.).

2.4 Media en karakteristieken nationale identiteit

Waar eeuwen geleden de boekdrukkunst een van de weinige mogelijkheden was voor het communiceren van een nationale identiteit zijn er tegenwoordig vele andere mogelijkheden. Zo zijn er media zoals de krant, het nieuws en internet maar ook radio en televisie dragen bij aan de karakteristieken van een nationale identiteit. Deze verschillende media geven nationale gebeurtenissen en rituelen weer, waarbij het publiek wordt gepresenteerd als de natie (Ibid.). De weergave van gebeurtenissen is niet per definitie de uniforme mening van de natie maar van de betreffende meerderheid of de mening van de overheid (Ibid). Het is de collectieve nationale identiteit die wordt weergegeven en niet de individuele nationale identiteit waar Kunovich(2009) eerder over sprak. Individuele meningsverschillen binnen de natie over de geschetste weergave in de media zorgen er echter niet voor dat de weergave van een gebeurtenis minder doeltreffend is voor het construeren van een nationale identiteit.

Dat het publiek zich vertoont tijdens deze gebeurtenissen en rituelen, ondanks dat sommigen het niet eens zijn met de weergave hiervan, laten een acceptatie zien van de weergave van de natie door de bevolking. Deze publieke acceptatie die voortkomt uit de weergave door de media is belangrijker voor een doeltreffende bijdrage aan de constructie van een nationale identiteit dan dat de gehele natie dezelfde mening deelt over de weergave (Rappaport 1999). Dit zorgt er voor dat evenementen die door de natie als eenheid worden weergegeven in de media, geschikt zijn om concurrerende en onverenigbare definities van de nationale identiteit te vervagen (Mihelj 2008).

De media kan bijdrage aan de constructie van de nationale identiteit door de verdeeldheid die de Zuid-Koreaanse nationale identiteit, vallen Noord-Koreanen binnen of buiten de eigen groep, te vervagen. Wanneer media de verdeeldheid op deze manier vervaagd kan er gesteld worden dat de individuele factoren die een rol spelen bij de constructie van nationale identiteit overkoepeld worden door de collectieve factoren en op die manier verschillen overbruggen.

Naast dat de media er voor zorgt dat de verdeeldheid onder de bevolking vervaagt dragen de media bij aan het creëren van een collectief geheugen en het anticiperen op de toekomst. Deze twee aspecten van de nationale identiteit worden gecreëerd doordat gebeurtenissen in de media worden weergegeven in relatie tot voorgaande gebeurtenissen hetgeen ervoor zorgt dat mensen zich bewust worden van het collectief geheugen en door middel van dit verleden tegelijkertijd anticipatie op de toekomst creëren (Ibid).

2.5 Nationalistische stromingen Zuid-Korea

Kunovich beargumenteert dat afhankelijk van individuele factoren, individuen een bepaald soort nationalisme aanhangen (2009). Deze uitspraak laat zien dat er meerdere vormen van nationalisme zijn. Ondanks dat er door de staat een collectieve nationalistische stromingen gevormd worden zorgen onder andere individuele factoren voor de aanhang in een bepaalde nationalistische stroming. Door deze individuele factoren kan er niet per definitie gesproken worden over een homogene groepen die nationalistische stromingen aanhangen. Elk individu heeft zijn persoonlijke individuele factoren die hem/haar er toe zetten deze nationalistische stroming aan te hangen.

2.5.1 Cho's indeling van nationalistische stromingen in Korea.

Volgens Cho zijn verwijzingen naar Noord-Koreanen verdeeld in de duivelse Ander of de eigen familie. Deze verdeling in verwijzing naar Noord-Koreanen heeft ook gevolgen voor het nationalisme dat zich in Zuid-Korea afspeelt (2009). De verwijzingen naar Noord-Koreanen zijn gerelateerd aan twee nationalistische stromingen die zich in de Koreaanse samenleving afspelen, het etnisch nationalisme en het anticommunistisch nationalisme (Ibid.).

Volgens Cho zijn oudere generaties die de verdeling van Korea zeer bewust hebben meegemaakt vooral aanhanger van de anticommunistische of anti-Noord-Korea stroming (Ibid.). Deze stroming gaat niet uit van één Korea maar van Noord-Korea en Zuid-Korea. Doordat Noord-Korea door deze stroming aanschouwd wordt als de 'duivelse' Ander richten aanhangers van deze stromingen zich op de Zuid-Koreaanse identiteit en niet op de gemeenschappelijke Koreaanse etniciteit (Ibid.) Hetgeen waar de Zuid-Koreaanse identiteit voorstaat wordt echter gevormd door wat zij niet zijn (het creëren van een Ander) en voor wie zij bang zijn (Ibid.). Anders geformuleerd heeft Noord-Korea grote invloed op de Zuid-Koreaanse identiteit doordat deze identiteit staat voor het anders zijn dan Noord-Korea. Daarnaast zien zij Noord-Korea als grootste vijand waarvoor zij angsten kennen, wat bijdraagt aan de constructie van de nationale identiteit. Ondanks dat deze stroming Noord-Korea dus als de "duivelse" Ander ziet, speelt deze "duivelse" Ander een grote rol in de constructie van de Eigen identiteit.

Oudere generaties zien Zuid-Korea als rationeel, vredelievend, vooruitstrevend, progressief, modern, etc. Noord-Koreanen worden gepresenteerd als alles wat Zuid-Korea niet is; een naïef, traditioneel, koppig, slecht, gevaarlijk, achterlijk, arm, abnormaal, somber en mysterieus land (Ibid.).

Een tweede nationalistische stroming is het etnische nationalisme dat volgens Cho vooral door Zuid-Koreaanse jongeren wordt aangehangen. Deze stroming ziet Noord-Korea en Zuid-Korea niet als aparte staten zoals in de voorgaande stroming. Waar de vorige stroming zich vooral richtte op de Zuid-Koreaanse nationaliteit richt deze stroming zich op de Koreaanse identiteit. Noord-Korea behoort tot de Eigen groep op basis van bloedverwantschap, zelfde voorouders en overeenkomsten in taal, geschiedenis, cultuur en eten. Binnen deze visie wordt Noord-Korea als familie aanschouwd waardoor Noord-Koreanen moeilijk tot de Ander kunnen behoren. (Ibid.).

In de Koreaanse samenleving is familie erg belangrijk. Tradities zoals *Jokpo*, een familiestambomen boek, benadrukken familielijnen, bloedlijnen en gezamenlijke voorouders. Dat Noord-Korea gezien wordt als familie laat een sterke band zien tussen beide die gebaseerd is op etniciteit.

Het Koreaans etnische nationalisme laat met het richten op de overeenkomsten het gewelddadige verleden en andere ontwikkelingen op het gebied van politiek, economie en samenleving achter zich. Deze verschillende ontwikkelingen na de scheiding van Korea kunnen er toe leiden dat beide naties ondanks vele overeenkomsten verschillende alledaagse identificaties kennen (Ibid). Verschillen in overheidsystemen, communistisch versus democratisch, kunnen leiden tot andere manieren van in het leven staan; de een is meer gericht op het collectief de ander meer op het individu. Daarnaast kunnen de etnische en wellicht nationale identiteit overeenkomen maar de alledaagse identiteiten en instellingen van elkaar verschillen. Aanhangers van het Koreaans etnische nationalisme geloven er echter in dat de overeenkomstige Koreaanse etniciteit overige verschillen in identiteiten kan vervagen (Ibid).

De verschillende nationalistische stromingen ten aanzien van Noord-Korea brengen een verdeling met zich mee in het construeren van een nationale identiteit. Een deel van de bevolking wil een nationale identiteit waar Noord-Korea tot de Ander wil terwijl een ander deel Noord-Korea tot de Eigen groep vindt behoren.

Ondanks dat ik mij aansluit bij de verschillende nationalistische stromingen die Cho voor Korea schetst zal ik in hoofdstuk 6 beargumenteren dat er niet over generaties gesproken kan worden die een bepaald nationalisme aanhangen. Ik sluit mij niet aan bij de verdeling die Cho maakt waarin hij er vanuit gaat dat oudere het anticomunistische nationalisme aanhangen en jongeren het etnisch nationalisme aanhangen. Uit mijn onderzoek blijkt dat vele jongeren juist het anticomunistische nationalisme aanhangen in plaats van het etnisch nationalisme. Dit valt onder andere te verklaren door hun individuele factoren en externe

factoren. Deze uitkomsten brengen met zich mee dat in twijfel gesteld kan worden of alle ouderen het anticomunistische nationalisme aanhangen.

2.6 Etniciteit en nationale identiteit

Zoals te zien is bij het Koreaanse etnische nationalisme gaan etniciteit en nationalisme vaak samen. Vaak wordt nationalisme gezien als een bijzondere vorm van etniciteit die gebaseerd is op een sociale identiteit of beweging vanuit een unieke geschiedenis en etnische zuiverheid. De ideologie hierbij is dat de politieke en etnische grenzen overeenkomen en dus samenvallen (Nagel 2003). Het *Boundary model* van Frederik Barth geeft inzicht in hoe etnische groepen zich onderscheiden van andere etnische groepen. Om te begrijpen wie en wat wel en niet binnen een etnische groep valt is het volgens dit model belangrijker te kijken naar de grenzen van de etnische groep dan naar de inhoud (Ibid.). Deze grenzen van de voor mijn onderzoek nationale groep zijn voor de Zuid-Koreaanse nationale identiteit van belang omdat de grenzen en de inhoud van de grenzen inzicht geven in de constructie van de nationale identiteit en de plaats die Noord-Korea inneemt in deze nationale identiteit.

Door mondialisering komen verschillende groepen steeds meer en gemakkelijker met elkaar in contact wat zorgt voor het ontstaan van etnische spanningsvelden die etnische grenzen kunnen veranderen (Ibid). Als gevolg hiervan vallen politieke grenzen en etnische grenzen minder frequent samen. Ondanks de verbondenheid van nationalisme en etniciteit, zoals hierboven betoogd, gaan hedentendage ook nationalisme en etniciteit in mindere mate met elkaar gepaard (Eriksen 2002). Dit kan verklaard worden door mondialisering en multiculturalistische samenlevingen waardoor er niet meer sprake is van een etniciteit binnen een natie-staat.

Dat politieke en etnische grenzen niet altijd overeenkomen is terug te zien in Noord- en Zuid-Korea. Beide landen worden op politiek- en staatsniveau uiterst verschillend geregeerd. Noord-Korea wordt communistisch geregeerd waarbij het land vrij weinig modernisatie kent en veel inwoners in armoede leven. Zuid-Korea wordt democratisch geregeerd, heeft zich sinds de scheiding met Noord-Korea gemoderniseerd en kent welvaart. Ondanks deze verschillende overheden classificeren veel Zuid-Koreanen Noord-Koreanen tot dezelfde etniciteit (Grinker 1998). Door overeenkomsten in etniciteit, taal en cultuur is er volgens de jongeren van Zuid-Korea sprake van twee staten, één natie, één etniciteit (Ibid).

De verschillen op staatsniveau en de overeenkomsten op het niveau van de bevolking zorgen ervoor dat er in de relatie tussen Noord-Korea en Zuid-Korea sprake van een *mimicry* is. Wanneer hier sprake van is wordt de relatie tussen beide gelijktijdig gedefinieerd door

sameness en *differences*. Ondanks dat Noord-Korea voornamelijk hetzelfde is of in ieder geval het zelfde probeert te zijn als Zuid-Korea (*sameness*) blijft er altijd een onderscheid tussen beide landen voortbestaan (*differences*) waardoor Noord-Korea altijd in zekere mate tot de Ander blijft behoren (Ibid).

2.7 Familie en nationalisme

Anderson stelt dat nationalisme samen gekwalificeerd moet worden met familie en religie in plaats van het fascisme en het liberalisme (2006). De *community* zou namelijk overleven op basis van *roots* en culturele continuïteit wanneer het door de massale samenleving bedreigd wordt (Eriksen 2002). Zoals *roots* en culturele continuïteit belangrijk zijn voor het nationalisme worden ook andere symbolen voor het nationalisme en de natie gekozen die belangrijk zijn voor de natie-staat (Ibid.) Symbolen die gekozen worden voor het nationalisme moeten belangrijk zijn voor de natie omdat men anders niet bereid is voor de natie te sterven (Anderson 2006). Ondanks dat principes ten aanzien van familie per samenleving verschillen kennen alle leden van een samenleving wel familieverplichtingen (Eriksen 2002). Voor de natie wil men een zelfde gevoel creëren. Daarom wordt de natie vaak voorgesteld als een grote familie (Ibid.) Zoals men nooit ieder lid van de natie kent, kennen velen ook niet alle familieleden; toch voelt men zich verbonden met de familieleden die men niet kent zoals bijvoorbeeld met de voorouders. Het afstammen van een bepaalde voorouders is iets wat een individu bij de geboorte levenslang wordt toegeschreven (Kottak 2008). Het behoren tot een groep met dezelfde voorouders gaat vaak gepaard met het behoren tot een etnische groep. Familie en etniciteit is hierdoor aan elkaar gerelateerd. Grenzen van etnische groepen worden vaak gevormd door collectieve namen en geloof in overeenkomstige afstamming (Ibid.).

De intensiviteit van de familie is per samenleving verschillend. Daarbij is het belangrijk een onderscheid te maken tussen de *nuclear* familie die bestaat uit vader, moeder en kinderen en de *extended* familie waar de familieleden die niet tot behoren tot de *nuclear* familie toe behoren (Kottak 2008). Per samenleving is vooral de intensiviteit met de *extended* familie verschillend. Zo is in de ene samenleving de relatie met een nicht heel intensief terwijl deze voor een ander heel ver van de familie vandaan staat. Volgens Burr (1973) zijn er verschillende omstandigheden die de intensiviteit met de *extended* familie beïnvloeden. Allereerst zou de ruimtelijke mobiliteit invloed hebben op de band met de *extended* familie. Een hoge ruimtelijke mobiliteit zou leiden tot een minder intensieve band met de *extended* familie (Ibid). Daarnaast zou de geografische afstand van invloed zijn op intensiviteit van familierelaties. Naarmate de geografische afstand toeneemt neemt de intensiviteit van de band

met de *extended* familie af (Ibid.). Als laatste zou *closeness* van de familierelatie er voor zorgen in welke mate een individu zich verbonden voelt tot een familielid. Men voelt zich meer verbonden met dichtbijstaande familieleden zoals vader, moeder en broers of zussen, minder verbonden met neven en nichten en nog minder verbonden met de neven en nichten van de ouders (Ibid.) Naarmate de familierelatie afneemt voelt men zich dus minder verbonden met de *extended* familie. In deze scriptie zal ik Burr's theorie echter niet letterlijk toepassen maar op symbolische wijze. Familie staat vaak als symbool voor nationalisme zo ook in Korea. Binnen de Koreaanse samenleving is familie erg belangrijk. Onder de onderzochten jongeren bleek echter dat zij minder belang gaan hechten aan familie waardoor het voorstellen van de natie als een familie moeilijker wordt. Daarnaast voelen de jongeren geen familieband met Noord-Koreaanse familieleden. In mijn thesis zal ik dan ook laten zien hoe er een symbolische afstand en afname in *closeness* wordt gecreëerd. Wat leidt tot een afname in gevoel van verbondenheid ten aanzien van Noord-Korea.

2.8 Constructie van Zuid-Koreaanse nationale identiteit

Het conflict tussen Noord-Korea en Zuid-Korea en de definiëring van Noord-Koreanen als zowel Ander en Zelf zorgt ervoor dat op het gebied van nationale identiteit een complexe constructie plaats vindt. Door de verschillen tussen de twee staten wordt er in Zuid-Korea een Zuid-Koreaanse nationale identiteit geconstrueerd. Zuid-Korea gebruikt daarbij de verschillen met Noord-Korea om zichzelf vorm te geven (Grinker 1998). De scheiding is in dat opzicht voor Zuid-Koreanen een stabiele hegemonische factor geworden voor de Zuid-Koreaanse nationale identiteit (Ibid). De overeenkomende etniciteit met Noord-Korea brengt een verbondenheid met zich mee die zorgt dat de etnische identiteit een belangrijke factor is in het construeren van een nationale identiteit. Hierdoor wordt er een overkoepelende Koreaanse nationale identiteit gecreëerd op basis van een overeenkomstige etnische identiteit. Enerzijds wordt Noord-Korea gezien als de Ander waarbij Zuid-Korea Noord-Korea gebruikt om een nationale identiteit te vormen die gevormd wordt door zich te onderscheiden van Noord-Korea. Anderzijds wordt Noord-Korea gezien als onderdeel van de Eigen groep waarbij Noord-Korea voor de constructie van de nationale identiteit een rol speelt doordat Zuid-Korea kijkt naar overeenkomsten tussen Noord-Korea en Zuid-Korea en zo vorm geeft aan de nationale identiteit. De twee eerder besproken nationalistische stromingen leiden als het waren tot de constructie van twee verschillende nationale identiteiten. Er worden twee verschillende nationale identiteiten geconstrueerd waardoor er niet een gezamenlijke nationale identiteit ontstaat.

Hoofdstuk 3: Context

Mijn onderzoek vond plaats in de hoofdstad van Zuid-Korea, Seoul. Seoul is een stad die na de scheiding tussen Noord-Korea en Zuid-Korea een sterke ontwikkeling heeft doorgemaakt. Na de scheiding is de stad opnieuw opgebouwd en uitgegroeid tot een stad die in het teken staat van *high technology* en het politiek en financieel centrum van Korea is. Door de grote aanwezigheid van *high technology*, zijn er veel multinationals gevestigd in Seoul. Daarnaast is Seoul het centrum de meest prestigieuze universiteiten in Korea. Buiten het gedeelte van de bevolking dat in Seoul geboren en getogen is word een groot gedeelte van de bevolking in Seoul gevormd door Koreanen die vanuit heel Korea naar Seoul toe komen om carrière te maken of aan een van de beste universiteiten te studeren om zo een begin te maken aan een goede carrière. Dit brengt twee dingen met zich mee. Allereerst zijn er veel jongeren aanwezig zijn doordat zij naar Seoul komen om aan een goede universiteit te studeren. Ten tweede wordt de bevolking getekend door hoge ambities. Tekenend voor de populatie in Seoul is dat men ongeacht de achtergrond allemaal één doel voor ogen heeft; de hoogste mogelijke functie bezitten. Doordat iedereen dit doel voor ogen heeft bestaat er een zeer competitieve sfeer in Seoul, waarbij individuen bijna alles in het dagelijkse leven doen om een goede carrière te bewerkstelligen. Deze competitieve sfeer was ook tijdens mijn veldwerk onder de jongeren terug te zien en zal moeten worden meegenomen wanneer we kijken naar de constructie van de nationale identiteit. In de empirische hoofdstukken zal de relatie worden gelegd tussen het belang dat men hecht aan een goede toekomst en de nationale identiteit. De ambitieuze houding staat onder andere in relatie met welke stroming van nationalisme men aanhangt. In relatie met de stroming nationalisme die men aanhangt wordt er een andere houding aangenomen ten aanzien van Noord-Korea.

Volgens Wodak e.a. dragen een homogene nationale *spirit*, historisch geheugen, anticipatie en toekomstgerichte oriëntatie, nationale instanties en een aanwijsbaar begin van de natie en nationale identiteit bij aan de constructie van nationale identiteit. Deze aspecten zijn in Korea moeilijker te bereiken door de verdeling van Korea in Noord-Korea en Zuid-Korea. De bevolking van Zuid-Korea is de afgelopen (bijna) 60 jaar verdeeld geweest over een eventuele hereniging met Noord-Korea hetgeen consequenties heeft voor een homogene nationale *spirit* en anticipatie en een toekomst gerichte oriëntatie. Ondanks dat er geen homogene opvatting heerst over eventuele hereniging met Noord-Korea wordt er door onderwijssystemen nadruk

gelegd op het feit dat beide staten, Noord-Korea en Zuid-Korea, één natie zijn en hereniging in de toekomst moet plaats vinden.

Ondanks dat de overheid de afgelopen decennia heeft benadrukt dat er hereniging moet komen tussen beide Korea's was ten tijden van mijn veldwerk het beleid van de overheid ten aanzien van Noord-Korea aan verandering onderhevig hetgeen de constructie van de nationale identiteit beïnvloedde. De *Sunshine policy* was gebaseerd op het streven naar de verbetering van inter-Koreaanse relaties door middel van vrede, reconciliatie en coöperatie. Het beleid kende drie principes. Allereerst zouden militaire provocaties vanuit Noord-Korea die de vrede zouden kunnen beschadigen niet getolereerd worden. Ten tweede zou Noord-Korea niet opgaan in Zuid-Korea en als laatste zou Zuid-Korea reconciliatie en coöperatie actief promoten (Ministry of Unification 2002). Deze principes werden nagestreefd door het promoten van veiligheid, het realiseren van vreedzaam naast elkaar leven, uitwisseling van producten en opstellen van beleid dat moest leiden tot vrede en eventuele hereniging (Ibid.). Daarnaast werkte Zuid-Korea aan het creëren van een omgeving in Noord-Korea die klaar is voor verandering, werd er voedsel opgestuurd om het voedseltekort in Noord-Korea op te lossen en probeerde Zuid-Korea de internationale relaties van Noord-Korea uit te breiden (Ibid.). De *Sunshine policy* liet vooral zien dat Zuid-Korea hoopte op een vredig en wellicht herenigde toekomst met Noord-Korea.

Echter na de laatste aanval in november 2010 besloot de overheid dat de *Sunshine policy* definitief gefaald had. Het stoppen van de *Sunshine policy* betekent een ommekeer in de benadering van Korea ten opzichte van Noord-Korea. Ten tijde van mijn onderzoek stelde de overheid zich erg streng en soms vijandig op ten opzichte van Noord-Korea.

Naast dat de incidenten in 2010 van grote invloed zijn geweest op de overheid hadden de incidenten zeker ook invloed op de media en de bevolking zelf en in hun houding ten opzichte van Noord-Korea. De media waren voorheen erg verdeeld in linkse en rechtse kranten waarbij er een groot onderscheid tussen beiden was hoe men Noord-Korea benaderde. Ondanks dat na de incidenten deze scheiding tussen links en rechts nog steeds duidelijk aanwezig is, is na de incidenten vooral links meer naar rechts verschoven in weergave van het nieuws. Doordat niet iedereen zijn gedachte heeft bijgesteld over Noord-Korea bestond er ten tijden van mijn onderzoek een zekere frictie binnen de populatie over de rol die Noord-Korea speelt in de Koreaanse samenleving. Deze frictie was van invloed op hoe jongeren, ten tijden van mijn onderzoek, nadachten over de constructie van hun nationale identiteit. Voor mijn onderzoek is het dan ook van belang rekening te houden met het feit dat de incidenten in

tijden van mijn onderzoek zich net hadden afgespeeld hetgeen de gedachtes over Noord-Korea en over de Koreaanse nationale identiteit kan beïnvloeden.

Hoofdstuk 4: Veranderingen in cultuur; tradities en rituelen.

“Well, more and more young people don’t go there any more, to the family meetings during national holidays. I think because young people emphasize less on family. Probably because we are more used to Western kind of thinking. We shouldn’t really care about the family tree, what is really the point of emphasizing the family tree? (Dongwan)”

In bovenstaande uitspraak geeft Dongwan weer dat er onder jongeren veranderingen zijn in de houding die zij aannemen ten opzichte van tradities, rituelen en de rol van familie. Om twee redenen is het van belang om deze veranderingen in dit hoofdstuk te beschrijven. Als eerste zal ik in dit hoofdstuk laten zien dat tradities, rituelen en de rol van familie een belangrijke rol innemen in de constructie van de nationale identiteit. Ten tweede zal ik laten zien dat de houding van jongeren ten opzichte van tradities, rituelen en familie aan verandering onderhevig is wat invloed heeft op de constructie van de nationale identiteit van jongeren. Het is belangrijk deze veranderingen nu te bespreken om dat het helpt bij het in perspectief plaatsen en het begrijpen van volgende hoofdstukken en de relaties die gelegd zullen worden tussen deze veranderingen.

Na een rechtstreekse vlucht van tien uur kom ik eindelijk aan in de Republiek Korea, net iets buiten de hoofdstad, Seoul. Nadat ik mijn koffer heb gepakt ga ik de deuren door en zie tussen alle wachtende mensen in een vaart Yun op mij af komen rennen. Na een enthousiaste begroeting van Yun, een vriendin die ik tijdens mijn uitwisseling in Amerika heb leren kennen, nemen we een bus richting Seoul waar ik een appartement heb gehuurd. Een van de dingen die mij tijdens de busreis opvalt is de enorme verkeersdruk, het is halverwege de middag en de files zijn erger dan tijdens de spits in Nederland. Wanneer ik Yun vraag of het altijd zo druk is vertelt ze mij dat het twee dagen voor de grootste nationale vakantie is waardoor er een toenemende drukte is. *“ You know as you celebrate new year on the 31st of December, a date which is based on the sun calendar, we celebrate new year on the date based on the moon calendar. This coming Thursday, the 3rd of February it will be Korean new year (Seolleem).It is one of the biggest holidays in Korea. People are officially free from work from the 2nd until the 6th of February, and leave Seoul to visit their family in the countryside of Korea.”* Yun vertrekt morgen ook richting haar familie om samen met familie deze dag te vieren en tradities en rituelen uit te voeren.

Op aanraden van Yun en door wat rond te vragen bij informanten vond ik de dagen daarna activiteiten die mij meer inzicht zouden geven in wat deze feestdag inhoudt en welke tradities en rituelen hiermee gepaard gaan. Op de dag van Seollem besluit ik naar *Namsangol Hanok Village* te gaan, een wijk midden in het centrum van Seoul waar honderden *Hanoks* (traditionele Koreaanse huizen) tussen alle wolkenkrabbers in staan. Wanneer ik aankom ziet het er zwart van Koreaanse families en zijn er vele activiteiten te doen. Ik besluit naar het hoofdpodium te gaan waar op dat moment een performance begint waarbij veel eten op het podium staat en verschillende voor mij onbekende Koreanen achter het eten zijn afgebeeld. Verschillende manden vol eten worden een voor een al knielend voor de afbeeldingen geplaatst. Wanneer al het eten is neergezet word er een toespraak in het Koreaans gehouden en is er onder het publiek grootse stilte. Wanneer ik tijdens mijn verdere onderzoek informanten vraag naar de tradities rondom *Seollem* wordt mij uitgelegd dat de performance die ik heb bijgewoond, hetgeen is wat zich tijdens *Seollem* thuis tijdens het bijeenkomen van de familie afspeelt. Het is voor *Seollem* de traditie om met de familie bijeen te komen om de voorouders te eren. De voorouders worden geëerd doormiddel van het klaarmaken van eten. Dit eten wordt uiteindelijk voor de foto's van de voorouders op tafel gezet waarna er rituelen zoals het maken van buigingen en bidden worden uitgevoerd.

Naast dat tijdens andere feestdagen zoals *Chusuk* en overlijdensdagen van de voorouders de voorouders geëerd en herdacht worden is er nog een belangrijke traditie die gerelateerd is aan de voorouders, *Jokpo*. Tijdens een informeel gesprek met Dongwan waarin wij praten over de rol van voorouders legt zij mij uit dat *Jokpo* het familie stamboomboek is dat honderden tot duizenden jaren terug gaat naar de voorouders. *“It is really thick and there are many books in all the families, and each oldest son of the family has the book. And it actually tells the family tree of thousands of years ago. Like a long time ago. I think that’s why they emphasize about the pure blood and the pure blood Koreans.”* In *Jokpo* worden bloedverwantschappen en gezamenlijke voorouders benadrukt. Het benadrukken hiervan past bij de karakteristieken van het etnisch nationalisme waarbij familie symbool staat voor de natie (Cho 2009, Eriksen 2002). Etnisch nationalisme is naast het anticommunistische nationalisme één van de twee collectieve nationalistische stromingen die Korea kent. De nadruk die *Jokpo* legt op bloedverwantschappen en gezamenlijke voorouders leidt er toe dat Korea een grote aanhang kent in het etnisch nationalisme. Door het benadrukken van bloedverwantschappen en de gezamenlijke voorouders van Korea draagt het *Jokpo* bij aan een nationale *spirit*, historisch geheugen en aanwijsbaar begin van de natie, aspecten die volgens Wodak e.a. van belang zijn

om een nationale identiteit te construeren (2009). Doordat *Jokpo* veel verder terug gaat in de tijd dan de scheiding tussen Noord-Korea en Zuid-Korea vraag ik in de loop van het gesprek aan Dongwan hoe *Jokpo* dan omgaat met de Noord-Koreaanse gerelateerde; “*We are missing family lines so the part of the family that lives in North Korea we leave those places open in the Jokpo. We write the names down of the family member we are sure of and from the moment we don't know how it goes further because of the division, we leave the places open.*” Het open laten van plaatsen waar de Noord-Koreaanse familieleden horen te staan laat zien dat er geanticipeerd wordt op een toekomst met een eventuele hereniging met Noord-Korea. Deze anticipatie sluit aan bij de aspecten die nodig zijn voor de constructie van een nationale identiteit zoals een anticipatie en toekomstgerichte visie (Wodak e.a. 2009).

Ondanks dat anticipatie op hereniging bestaat wordt door het leeg laten van plaatsen in *Jokpo* voor Noord-Koreaanse familieleden een symbolische afstand gecreëerd en afname in *closeness* ten opzichte van Noord-Koreaanse familieleden (Burr 1973). Een toename in symbolische afstand en afname in *closeness* zorgt ervoor dat het gevoel van verbondenheid tussen Zuid-Koreaanse en Noord-Koreaanse familieleden verminderd (Ibid.).

Voorouders en familie nemen een belangrijke rol in binnen de Koreaanse tradities en rituelen. Naast deze tradities en rituelen zijn ook in het dagelijks leven familie, voorouders en ouderen belangrijk in de Koreaanse samenleving. Tijdens mijn maanden in het veld sprak ik met de jongeren over het respect wat zij hebben naar ouderen, *Hyo*, en hoe dit hun leven beïnvloedt. Er zijn heel wat ongeschreven regels verbonden aan de relatie tussen ouderen en jongeren: hierbij gaat het niet alleen om grote leeftijdsverschillen maar soms zelfs om een verschil van enkele maanden of jaren. De jongeren spraken afhankelijk van de leeftijd formeel (jong naar oud) of informeel (oud naar jong), daarnaast worden oudere vrienden niet bij hun naam genoemd maar door middel van een namen systeem *Oppa* (oudere man) of *Nunz* (oudere vrouw) genoemd. Het respect dat men heeft naar ouderen komt onder andere voort uit de gedachte dat ouderen meer levenservaring hebben en daardoor meer wijsheid. Veel jongeren vragen daarom advies of toestemming aan hun ouders. “*If it regards to some subjective point I try to follow my parents. Try to. But the older I m getting I becoming more independent I have my own thoughts. But my own thoughts are very influenced by my parents. I found that many times, like o shit I think so much like my parents.*” (TJ)

Dat de jongeren hoe ouder zij worden meer hun eigen denken creëren blijkt ook als het gaat om de gedachtes die zij hebben over tradities, rituelen en de toekomst van Korea. Veel jongeren gaven aan minder belang te hechten aan tradities zoals *Jokpo* en de rol van de

familie. Tijdens mijn gesprekken met de jongeren gaven zij verschillende redenen voor de verandering in houding ten opzichte van familie en tradities. Zo zei Yun; *“Cause younger people think its too old, and so many young people are travelling abroad, they feel very proud of being abroad, they feel like; I’m comfortable with American or European culture so I do not want to follow Korean tradition. So some young people do not go and gather with family on the holidays. They just travel abroad or going to ski and they do not follow that kind of traditions. They think it is my freedom. I can do whatever I want. Even in the holidays like traditional holidays.”*

Uit Yun’s uitspraak blijkt dat onder andere door het reizen naar Westerse landen jongeren zien dat familie en tradities een andere rol spelen in deze samenlevingen. Zij identificeren zich meer met de rol die familie in deze samenleving speelt. In Korea speelt familie een grote rol in de samenleving en heeft tot op heden symbool gestaan voor de natie. Doordat familie een grote rol in de samenleving speelt kent Korea een sterk etnisch nationalisme. De afname van het belang van familie onder de jongeren zorgt er voor dat het voor hen moeilijk is de natie voor te stellen als een familie (Eriksen 2002). Daarnaast zorgt de afname van het belang van familie ervoor dat jongeren zich minder identificeren met het etnisch nationalisme waardoor minder jongeren deze collectieve nationalistische stroming aanhangen. Doordat de band tussen Noord-Korea en Zuid-Korea voor een groot deel gevormd wordt door de overeenkomende etniciteit zorgt een afname in de aanhang van het etnisch nationalisme onder jongeren ervoor dat er ook een afname is in de band die jongeren met Noord-Korea voelen. Hierdoor wordt een symbolische afstand en afname in *closeness* gecreëerd (Burr 1973). De ontwikkelen op het gebied van afname in belang van familie, etnisch nationalisme en de band met Noord-Korea wordt alleen nog maar versterkt door het oploaiende conflict met Noord-Korea. In combinatie met de symbolische afstand en afname in *closeness* (Burr 1973) zorgt het oploaiende conflict met Noord-Korea er voor dat Noord-Koreaanse familieleden eerder als vijand of bedreiging gezien worden. Meer jongeren namen hierdoor een houding aan waarbij Noord-Korea gezien wordt als vijand. Bij deze houding past een tweede collectieve nationalistische stroming; het anticommunistische nationalisme. Ten tijden van mijn veldwerk kenden dit nationalisme onder jongeren een toenemende aanhang.

Ondanks dat niet alle jongeren hun houding veranderden, heeft de verandering in houding van sommige jongeren wel gevolgen voor de constructie van de nationale identiteit. Doordat jongeren minder belang hechten aan aspecten zoals *Jokpo*, tradities en familie zorgt dit er voor dat de constructie van nationale identiteit aan verandering onderhevig is en andere aspecten van de cultuur belangrijker worden. Daarnaast kan deze verandering in houding van

jongeren van invloed zijn op de nationalistische stroming die zij aanhangen. Door een afname in het belang van familie ontstaat er een afname in de aanhang van het etnisch nationalisme en een afname in de band die men voelt met Noord-Korea. Houdingen ten opzichten van Noord-Korea veranderen waardoor jongeren eerder het anticomunistische nationalisme aanhangen dan het etnisch nationalisme. Etniciteit en nationalisme zouden hierdoor minder samenvallen (Eriksen 2002). De individuele en collectieve factoren die bijdragen aan deze veranderingen zorgen er voor dat de grenzen van de nationale identiteit van jongeren worden bijgesteld. Deze grenzen zullen besproken worden in het volgende hoofdstuk.

Hoofdstuk 5: Grenzen van de nationale identiteit van Koreaanse jongeren

De nationale identiteit wordt geconstrueerd door verschillende aspecten van de samenleving waaronder nationale instanties, een nationale *spirit* en anticipatie op de toekomst (Wodak e.a. 2009). Om deze aspecten te benadrukken worden er grenzen gevormd die bijdragen aan de constructie van de nationale identiteit. In dit hoofdstuk zal ik bespreken hoe ten tijden van mijn veldwerk de verandering in houding ten opzichte van familie en tradities in relatie met het oploeiende conflict met Noord-Korea grenzen van de nationale identiteit aan verandering onderhevig waren. Daarnaast zal ik zowel vanuit het individuele perspectief van de jongeren als vanuit het collectieve perspectief van de overheid en media laten zien waar men zich mee identificeert en hoe zo nieuwe grenzen ten aanzien van de nationale identiteit geconstrueerd worden.

5.1. verandering in grenzen:

“You know, our parents some of them did know family members that are living in North Korea now, but for us as the younger generation it is different, we never knew them, for us they are just strangers.” (Yun)

Wanneer ik met Yun praat over mijn bezoek aan de *Demilitarized Zone (DMZ)*, het grensgebied tussen Noord-Korea en Zuid-Korea, en de enkele Noord-Koreaanse soldaten die ik daar gezien heb reageert ze met bovenstaande quote. Tijdens mijn verblijf in Seoul heb ik met veel informanten gesproken over de band die zij voelen met Noord-Korea. Ondanks dat er een collectieve aanname is, die geleerd wordt binnen het onderwijsstelsel namelijk dat Noord-Korea familie is, zijn de meningen van de jongeren waarmee ik optrok hier erg over verdeeld. Het individuele aspect van de constructie van de nationale identiteit komt hiermee naar voren (Kunovich 2009). Een gedeelte van de jongeren waarmee ik optrok sprak in gesprekken met mij over Noord-Korea als familie. De term familie die, zoals besproken binnen de Koreaanse samenleving erg belangrijk is, zou hierbij een hechte band laten zien. Zoals eerder besproken is het belang van familie onder de jongeren aan het afnemen wat ervoor zorgt dat deze term in zekere mate al een minder hechte band laat zien dan dat dit decennia hiervoor het geval was. Naast dat familie over het algemeen minder belangrijk is voor jongeren geven de jongeren die naar Noord-Korea refereren als familie aan geen familieband met Noord-Koreanen te voelen. Volgens Yun zou dat onder andere komen

doordat zij hun “familie” nooit gekend hebben en dus eigenlijk vreemden voor hen zijn. Ook Haein heeft hier wisselende gevoelens over; “*Well I think we are family but it has been a very long time that we have been separated so I don't think I would be that comfortable when I would live with them right away like tomorrow.*” Uit Haeins uitspraak blijkt dat zij moeite heeft met de natie als één grote familie te zien, zij zou zich niet comfortabel voelen met het vormen van een natie met haar ‘onbekende’ familie. Het niet voelen van een familieband met Noord-Korea laat een ander proces zien dan het geschetste proces van de afname in het belang van familie. Terwijl door de afname van het belang van familie het etnisch nationalisme minder aanhang kenden blijft het etnisch nationalisme bij het niet voelen van een familieband even sterk. In het geval van het niet voelen van familiebanden blijft familie erg belangrijk in de samenleving alleen behoort Noord-Korea hier minder toe. Het etnisch nationalisme blijft net zo sterk alleen neemt Noord-Korea hier binnen een mindere belangrijke plaats in. Door dat jongeren als Yun en Haein geen familieband voelen met hun Noord-Koreaanse familieleden creëren zij hiermee een symbolische afstand ten aanzien van deze familieleden en een afname in *closeness* (Burr 1973). Hierdoor neemt het gevoel van verbondenheid dat jongeren ten aanzien van Noord-Korea hebben af. Doordat het etnisch nationalisme bij dit proces niet per definitie minder sterk wordt hoeft dit proces er echter niet voor te zorgen dat er een toename is in het anticomunistische nationalisme. Ondanks dat volgens Cho (2009) het niet bewust meemaken van de Koreaanse oorlog, en de bijbehorende gevolgen, er toe zou moeten leiden dat jongeren meer belang hechten aan etniciteit, blijkt een overeenkomende etniciteit voor jongeren niet genoeg is om een familieband te voelen. Jongeren kunnen de natie nog wel als familie voorstellen maar nemen Noord-Korea niet meer op in de verbeelding van de natie. Noord-Korea gaat zo meer tot de Ander behoren wat gevolgen heeft voor de constructie van de nationale identiteit.

Dat Haein aangeeft zich niet op haar gemak te voelen bij haar Noord-Koreaanse familie omdat ze al lang gescheiden van elkaar leven laat zien dat wanneer we kijken naar de grenzen van een familie in plaats van de inhoud van een familie, zoals het *boundary* model van Frederik Barth, zouden de grenzen voor familie onder andere gevormd worden door (fysiek) contact (Nagel 2003). Doordat de jongeren onder andere geen contact hebben met hun Noord-Koreaanse familie wordt er een grens getrokken, waarbij het Noord-Koreaanse gedeelte van de familie buiten de familiegroep valt.

De afname van belang van de familie staat vaak in relatie met de een afname in het gevoel van nationale verbondenheid hetgeen de grenzen van de nationale identiteit beïnvloedt. Om een nationale identiteit te construeren is het nodig een Ander te creëren (Wodak e.a.

2009). Door het construeren van een Ander neemt het gevoel van verbondenheid binnen de Eigen groep toe. Doordat de nationale identiteit van Zuid-Koreaanse jongeren minder gevormd wordt door etniciteit valt Noord-Korea buiten de groep waardoor Noord-Korea steeds meer gecreëerd wordt tot de Ander. Dit wil echter niet zeggen dat doordat familie minder belangrijk wordt Noord-Korea compleet tot de Ander behoort. Het refereren naar Noord-Korea als familie laat nog steeds zien dat men Noord-Koreanen deels tot de Eigen groep vindt behoren. De twee collectieve nationalistische stromingen, etnisch nationalisme en het anticommunistisch nationalisme, en de houdingen die jongeren aannemen ten opzichte van Noord-Korea laten zien dat Noord-Korea zowel tot de Eigen groep behoort als tot de Ander. Grinker omschrijft dit als een *mimicry*; een relatie tussen beide die wordt gedefinieerd door *sameness* en *differences* (2000). De *sameness* van de relatie komt naar voren doordat men door te refereren naar Noord-Korea als familie aangeeft overeenkomsten te hebben onder andere in voorouders, etniciteit en tradities etc. Tegelijkertijd laten uitspraken van jongeren zien dat deze familieleden anders zijn (*differences*) dan de eigen groep door bijvoorbeeld te zeggen dat zij voor hen als vreemden aanvoelen.

De afname in belang van familie en het niet voelen van een familieband met Noord-Korea zorgt ervoor dat Noord-Korea meer dan voorheen tot de Ander gaat behoren. In het geval van de afname van het belang van familie neemt de focus op etniciteit in relatie tot de nationale identiteit af wat betekent dat de jongeren zich op andere aspecten van de samenleving richten waarmee zij zich identificeren. Deze aspecten van de samenleving, deze later in dit hoofdstuk besproken worden, dragen bij aan de constructie van de nationale identiteit.

Ondanks dat er twee collectieve benaderingen zijn ten opzichte van Noord-Korea, kenden het etnisch nationalisme vanwege de belangrijke rol van familie in de Koreaanse samenleving tot op heden de grootste aanhang. Een goede vriend Sang Hoon, waarmee ik gemiddeld drie tot vier keer per week afsprak, liet mij al snel zien dat de visie van het etnisch nationalisme vooral door jongens niet gedeeld wordt. Tijdens mijn veldwerk waren mijn ontmoetingen met Sang Hoon altijd erg informeel. Meerdere malen had ik hem gevraagd een interview met mij te doen, maar elke keer werden deze verzoeken om verschillende redenen afgewezen. Redenen die hij hiervoor aandroeg waren dat hij te verlegen was en doordat ik op een betere universiteit zat hij mij niet aan nuttige informatie kon helpen. Ondanks dat er tussen ons nooit een structureel interview heeft plaats gevonden verkreeg ik tijdens onze informele ontmoetingen veel informatie.

Zo ontmoette ik hem aan het begin van mijn veldwerk om samen te lunchen tussen de colleges door. Het kleine Koreaanse restaurantje zat vol met studenten. Nadat we onze bestelling gedaan hadden, hadden we gesprekken over alledaagse dingen zoals mijn leven in Nederland, nieuwe vriendinnetjes en sport. Compleet onverwachts laat Sang Hoon mij een foto op zijn mobiel zien, van zijn gespierde rug tijdens zijn militaire dienst. In Korea hebben alle jongens twee jaar dienstplicht, en zijn dienstplicht zat er sinds een paar maanden op. *“Precious time”. “I’m proud that I protected my country from the enemy.”* Wanneer ik hem vraag over welke vijand hij praat zegt hij; *North Korea, of course. I know that they are family, but they are the enemy.*” Verbaast kijk ik hem aan, hoe kan je nou over familie als de vijand praten dat zijn toch twee totaal verschillende dingen? *“Well it’s just the way I see it. I know we are blood related but when we are in a battle I’m not thinking about them as my relatives but as my enemy. At such a moment I will shoot them. And we are still in a battle with North-Korea.”*

Tijdens mijn periode in Seoul was het moeilijk uit te vinden of hij altijd al zo dacht, of dat deze gedachte gevormd werd door wat hij had geleerd in het leger. Van sommige jongeren had ik vernomen dat er in het leger geleerd wordt dat Noord-Korea de vijand is wat past bij de collectieve visie van het anticommunistische nationalisme. Wanneer ik echter bij jongens hiernaar vroeg kreeg ik keer op keer te horen dat vanwege veiligheidsredenen zij hier niks over mochten zeggen. Duidelijk werd mij in ieder geval wel dat het onderwerp Noord-Korea onder jongens erg gevoelig ligt. Toen ik naar een groepsbijeenkomst ging waar verschillende talen gesproken werden om zo elkaars taal te leren, zat ik aan een tafel met een Duits meisje, twee Koreaanse meisjes en drie Koreaanse jongens. Voordat de jongens aanschoven had het Duitse meisje mij en de twee andere meisjes al voor de gek gehouden door een Noord-Koreaans paspoort voor onze neus te houden en te zeggen dat ze dat had gevonden. Na verbaasde reacties liet ze zien dat het een notitieblokje was en werd er door de Koreaanse meisjes om gelachen. Dat niet iedereen om deze grap kon lachen bleek toen er drie Koreaanse jongens aanschoven. Wanneer de jongens het paspoort zien zijn ze in eerste instantie in shock. Wanneer hun duidelijk wordt dat het een notitieblokje is wordt een van de jongens enorm boos. *“This is not funny! North Korea is not a joke for us. We have to serve the army for two years. Our colleagues and friends died because of North Korea. You can laugh about it but North Korea, is our enemy and we don’t joke about them.”* Uit zijn reactie blijkt dat de incidenten van 2010 van grote invloed zijn op hoe de jongeren over Noord-Korea denken. Het verwijt dat leeftijdsgenoten stierven door Noord-Korea tijdens deze incidenten was niet iets wat ik alleen terug hoorde van jongens maar ook van meisjes. Het toenemende conflict en het

afnemende belang van familie onder jongeren zorgen er voor dat de rol van Noord-Korea in relatie met de grenzen van de nationale identiteit veranderd.

In voorgaande jaren was er een verdeeldheid in houdingen ten opzichte van Noord-Korea die onder andere naar voren kwam in de verwijzingen naar Noord-Korea als familie en/of vijand. Voor sommigen behoorde Noord-Korea tot de Eigen groep terwijl voor anderen Noord-Korea tot de Ander behoorden. De uitspraak van Sang Hoon laat echter zien dat hier ook een overlap in is. Hij is zich bewust van de familieband met Noord-Korea die wordt benadrukt door het collectieve etnisch nationalisme, terwijl hij tegelijkertijd Noord-Korea als de vijand ziet wat wordt benadrukt door de andere collectieve nationalistische stroming, het anticommunistische nationalisme. Jongeren krijgen beide collectieve stromingen mee. Ondanks dat er, zoals bij Sang Hoon, een bepaalde overlap kan zijn waarbij beide stromingen samen komen zorgen individuele factoren er mede voor dat jongeren één van de twee nationalistische stromingen aanhangen (Kunovich 2009). Doordat men zich, afhankelijk van individuele factoren, meer met de ene stroming identificeert dan met de andere stroming blijft er een zekere verdeling ten aanzien van Noord-Korea bestaan. Wel is de verdeeldheid onder jongeren afgenomen in zoverre dat beide groepen nader tot elkaar zijn gekomen. Doordat de term familie minder betekent voor jongeren staan de termen familie en vijand minder ver uit elkaar dan voorheen. In beide gevallen is Noord-Korea meer tot de Ander gaan behoren dan voorheen. Later zal ik bespreken hoe deze afname in verdeeldheid niet alleen op individueel niveau afspeelt maar ook op collectief niveau bij de overheid en de media. Eerst zal ik bespreken hoe grenzen van de nationale identiteit van jongeren veranderen doordat Noord-Korea voor Zuid-Koreaanse jongeren steeds meer tot de Ander gaat behoren. Grenzen worden hierdoor steeds meer gevormd door aspecten van de samenleving waarmee zij zich onderscheiden van de Noord-Koreaanse samenleving.

5.2.identificatieprocessen en grenzen van de nationale identiteit.

5.2.1 economie, technologie, ontwikkeling en intelligentie.

Na de Koreaanse oorlog werd er alles aangedaan om de staat weer zo snel mogelijk op te bouwen. Decennia later is Seoul hedentendage de stad waar alles om carrière draait. De eerste paar dagen en weken in Seoul viel het me op dat waar ik ook heen ging overal zakenmannen te zien waren. In de eerste weken van mijn veldwerk bleek tijdens het zoeken van participanten voor mijn onderzoek dat wat voor activiteiten ik ook ondernam met

jongeren; op de universiteit aan mijn onderzoek werken, het nationaal museum van Korea bezoeken, samen lunchen of tot 's avonds laat in de kroeg bier drinken het bespreken van de kansen voor een goede carrière altijd onderwerp van gesprek was.

Op een *membership training (MT)* met de discussiegroep die ik elke week bij woonden, dit was een weekend weg om er voor te zorgen dat de groep jongeren nader tot elkaar komen, bleek dit al te goed. Na verschillende (drink) spelletjes te hebben gedaan, waarbij er veel bier, *soju* en *makgoli* gedronken werd, sluit ik rond vijf uur 's nachts bij een groepje jongeren aan en vraag waar ze het over hebben. Ze blijken het te hebben over hun studie en de kansen op een goede baan wanneer zij afstuderen. Mijn verbaasde gezicht spreekt boekdelen want meteen vraagt een van de meisjes, Haein, wat er aan de hand is. Eerlijk vertel ik Haein dat ik enigszins verbaasd ben dat men dit midden in de nacht na zoveel drank nog met elkaar bespreekt en leg haar uit dat ik dit in mijn eigen omgeving zelf nog nooit gedaan heb. Waarop Haein de situatie begint uit te leggen; *“Whatever we do in our free time we are always thinking about our future, we have a lot of stress about that and that’s why we still talk about that with our friends. Most things we do in our free time, like the discussion group we do it because it will help us with finding a job. The same counts for going abroad, of course it is nice to go abroad but for us it is not a choice, we have to because companies will not hire us if we didn’t study abroad.”*

Doordat na de Koreaanse oorlog men zich is gaan focussen op het ontwikkelen van de staat is het maken van carrière erg belangrijk geworden. Media en overheid benadrukken daarbij dat Korea geen natuurlijke bronnen heeft en het daarom voor een goede ontwikkeling moet hebben van *natural resources*, ofwel de intelligentie van de bevolking, dit is de reden waarom onderwijs in Korea zo belangrijk is. Daarnaast bestaat er een collectief ontwikkelingsverhaal dat in gaat op de snelle ontwikkeling en hoge technologie die in korte tijd ontwikkelt is na de Koreaanse oorlog. Ondanks dat Korea zich snel heeft ontwikkeld is men nog steeds bezig met het voortzetten van ontwikkelingen. De ontwikkeling van Korea mag dan nog niet op zijn einde zijn, in gesprekken met jongeren blijkt dat het belang van een goede carrière en de snelle ontwikkeling de identificatieprocessen van de jongeren beïnvloeden. Grotendeels van de jongeren identificeren zich vooral met de goede economie, snelle ontwikkeling, intelligentie en de hoge technologie die Korea kent. Dat de jongeren zich juist hier mee identificeren is niet verrassend. Zoals uit Haein's uitspraak blijkt anticiperen jongeren op een toekomst waar in zij een goede carrière maken. Bij anticiperen op een goede toekomst past ook het beeld van een goede economie, snelle ontwikkeling, intelligentie en een hoge technologie. Wanneer jongeren anticiperen op een toekomst met een goede carrière

wordt de nationale identiteit eerder geconstrueerd door aspecten als een goede economie etc. (Wodak e.a. 2009). De grenzen van de nationale identiteit van deze jongeren worden zo onder andere gevormd door, technologie, economie, intelligentie en ontwikkeling ten aanzien van Noord-Korea.

5.2.2 taal als grens.

Tijdens mijn veldwerk bleek dat jongeren zich identificeren met een goede economie, hoge technologie, intelligentie en een snelle ontwikkeling. Op de vraag hoe de jongeren grenzen zouden schetsen voor de Eigen groep, wie behoort er tot de Koreaanse identiteit, werden er ook andere grenzen aangegeven dan technologie etc. Twee grenzen werden door de jongeren aangegeven: staatsgrenzen en taalgrenzen. Bij de staatsgrenzen was meteen duidelijk dat dit ging om de staatsgrenzen van Zuid-Korea, ondanks dat vanuit het etnisch nationalisme binnen het onderwijsstelsel benadrukt wordt dat Noord en Zuid Korea twee staten maar één natie zijn. Noord-Korea werd in dit geval tot de Ander beschouwd. Bij de taalgrenzen was dit echter minder duidelijk.

Volgens veel jongeren vormde het spreken van de Koreaanse taal de grens of men tot de Koreaanse groep behoorde of niet. Het gecompliceerde van de Koreaanse taal als grens is echter dat de taal door jongeren gezien wordt als overeenkomst en onderscheid met Noord-Korea. TJ een van de jongens die stelde dat taal de grenzen vormt voor de nationale identiteit zei hier tijdens een interview het volgende over: *“As I told you the language is something that shapes the nationality and about language their (North Korea) language is getting more different. The most important thing that I can distinguish North Korea from South Korea is their language. If I just look at them I can not distinguish maybe if they are obviously starved or in military uniform I can differentiate but usually I can not , off course we look same. But language its very different.”* In dit geval gebruikt TJ taal als een aspect om onderscheid en afstand te creëren tussen Noord-Korea en Zuid-Korea. Wanneer grenzen worden gevormd door taal wil dit dus niet zeggen dat Noord-Korea binnen de Eigen groep valt. Door het decennia lang apart leven van elkaar is Noord-Korea steeds meer een eigen taal gaan construeren (wellicht om zo hun eigen nationale identiteit te construeren) waardoor ook wanneer de grenzen van de nationale identiteit gevormd worden door de Koreaanse taal Noord-Korea steeds meer tot de Ander gaat behoren. Binnen de Koreaanse taal creëert Noord-Korea een kleiner dialect. Daar waar volgens Anderson een overkoepelende taal kan zorgen voor het overbruggen van tijd en afstand en een gevoel van verbondenheid creëert (2006)

zorgt het omgekeerde proces van de Koreaanse taal er juist voor dat het moeilijker wordt tijd en afstand te overbruggen waardoor het gevoel van verbondenheid afneemt.

5.2.3 democratie versus communisme.

In een gesprek met Yun over de Koreaanse taal en hoe deze bijdraagt aan de nationale identiteit bleek echter een verborgen aspect dat bijdraagt aan de nationale identiteit. Wanneer ik haar in eerste instantie vraag naar de relatie tussen de Koreaanse taal en het behoren tot de Koreaanse groep reageert ze met; *“So I think for me, speaking Korean is kind of a standard for being Korean, so if you cannot speak Korean that well you cannot be Korean, like you cannot be distinguished as a Korean.”* Wanneer ik haar echter vraag of Noord-Koreanen dan ook als Koreaans beëschouwd worden aangezien ze dezelfde taal spreken, stelt zij van niet. Yun houdt hier echter andere redenen op na dan TJ. *“I don’t think so because their culture is so different, I think language is similar but their ideology that kind of things are so different from us, you know they’re not like us in democracy, so it’s so different. If they are in democracy we could say that they are Koreans too, we are the same Korean. But I think we’re not.”* Het leven in een democratie blijkt uit de uitspraak van Yun een grens te zijn voor de nationale identiteit. Het verschil dat beide landen kennen in ideologie, democratie versus communisme, is het onderscheid dat alle jongeren tijdens mijn veldwerk aangaven als het grote verschil tussen Noord-Korea en Zuid-Korea. Het verschil in ideologie zou voor grote verschillen in leefstijl en denkwijze zorgen. Beelden die jongeren schetsen van Noord-Korea staan vaak in relatie met het communistische regime. *“First thing that I come up with is poor, starved. Or maybe aggressive cause like there are only three images that I can think about for North Korea, the leader, soldiers during the marching, and the starved people.”*(TJ) Andere jongeren zoals Hyung-Gyu gaan meer in op de invloed die het communisme heeft op de vrijheid van Noord-Koreanen. *“We are democrats but they are communists and what they try to do is pretty much what they used to do as a kingdom. They try to have that power and authority as long as possible. And they are limiting the freedom of all the north Korean people.”* De meeste jongeren geven echter aan dat het communisme van Noord-Korea er vooral voor zorgt dat beide staten andere denkpatronen hebben. Wanneer ik deze uitspraken over andere denkpatronen bespreek met Jin Yong blijkt dat er een onderscheid te maken valt in welke denkpatronen verschillen. *“we have many differences on the surface, we don’t wear the same clothes and we don’t speak in the same way. Our ideas are really different, but we are sharing common history. Korea has a history of 10.000 years and it is only for 60 years*

that we have been separated and 60 years is not that much compared to our long history. I think we sharing common ideas and common minds.” De uitspraak van Jin Yong bevat op het eerste oog tegenstrijdigheden, de ideeën zijn verschillend en de ideeën zijn hetzelfde. De ambivalente houding van jongeren ten opzichten van Noord-Korea komt hiermee naar voren. Wanneer Jin Yong in eerste instantie praat over de verschillen lijkt dit te duiden op het verschil in ideologie, het communisme, en de verschillen in denkwijze die hieruit voortkomen. Terwijl wanneer zij praat over de ideeën die gedeeld worden zij duidt op de tradities en rituelen die gedeeld worden met Noord-Korea. Ook hier komt de relatie tussen Noord-Korea en Zuid-Korea als *mimicry* weer naar voren (Grinker 2000). In dingen als tradities denkt men hetzelfde (*sameness*) en als het gaat om overheidssystemen en gedachtes en ideeën die daar uit voortkomen denkt men verschillend (*differences*). Dat vele jongeren alleen het verschil in denkwijze benoemen en niet de overeenkomsten zoals Jin Yong kan te maken hebben met de ontwikkelingen die momenteel plaatsvinden, het feit dat jongeren zich steeds minder identificeren met de tradities die zij delen met Noord-Korea.

Tijdens mijn onderzoek gaven de jongeren aan zich te identificeren met de goede economie, intelligentie, hoge technologie, snelle ontwikkeling, staatsgrenzen, de Koreaanse taal en het leven in een democratie. Veel van de aspecten waar jongeren zich mee identificeren staan lijnrecht op de aspecten van de Noord-Koreaanse samenleving. Ondanks dat de meningen van jongeren verdeeld zijn wat betreft de relatie die zij hebben met Noord-Korea- familie of vijand- wordt Noord-Korea tijdens de identificatieprocessen steeds meer tot de Ander toegeschreven.

Doordat ten tijden van mijn veldwerk jongeren Noord-Korea zowel als familie als vijand zagen ontstonden er houdingen ten aanzien van Noord-Korea die een tussenpositie innamen. Zo verwezen sommige jongeren naar Noord-Korea, als vriend of buurland. De laatste verwijzing zegt daarbij veel over de toekomstanticipatie die deze jongeren hebben. Wanneer men spreekt over buurland gaat men niet meer uit van een eventuele hereniging in de toekomst. Dit past bij de identificatieprocessen van de jongeren. Jongeren identificeren zich met de goede economie en snelle ontwikkeling en geven dan ook aan hereniging niet perse nodig te achten. Hier zal ik verder op ingaan in hoofdstuk 7.

5.3 grenzen gevormd door politiek en media

De aanvallen die in 2010 door Noord-Korea gepleegd werden, te weten de torpedo bij een onderzeeër in maart en de granaten op het schiereiland Yeongpong-do in november, zijn van

grote invloed geweest op het beleid van de overheid ten opzichte van Noord-Korea. Deze veranderingen gaan gepaard met veranderingen in de constructie van de nationale identiteit. Jarenlang hanteerde de overheid de *sunshine policy* ten aanzien van Noord-Korea maar na de aanvallen in november werd dit beleid stopgezet. Tijdens gesprekken met jongeren bleek dat de meesten het met deze keuze van het stopzetten van de *sunshine policy* eens waren. In een gesprek met Yunhee zei zij hier het volgende over; *“I think it was a policy that led to no outcome. They actually abused what we give them, they make misuse. We didn’t know anything about the distribution of food or money, cause they might put it into other uses. Sell the food, exchange them into money and use them into nuclear weapons.”* De mening van Yunhee dat door het geven van voedsel en geld Zuid-Korea Noord-Korea wellicht geholpen heeft aan geld voor nucleaire wapens die tegen hen zelf gebruikt worden, hoorde ik van meerdere jongeren terug. Toch stelde Yunhee en andere jongeren dat de houding van de overheid momenteel ook niet precies is zoals zij het zouden willen zien. *“I think that even though the transition of the policy was somewhat necessary I think that however they have been to harsh I guess they might have to change the degree of harshness a little bit less, so we can actually negotiate with them.”* Uit de uitspraken van de jongeren blijkt dat er een middenweg gevonden moet worden tussen enerzijds het voorgaande *sunshine policy* wat paste binnen de visie van het etnisch nationalisme en anderzijds het harde optreden van de overheid nu dat past bij het anticommunistische nationalisme.

De ontwikkeling die jongeren lieten zien, door een afname in belang van familie neemt de aanhang in het etnisch nationalisme af en wordt de band met Noord-Korea minder, is ook terug te zien bij de overheid en de media. Daarnaast is ook de verdeeldheid die er onder de jongeren heerst ten aanzien van Noord-Korea terug te zien in hoe de overheid spreekt over Noord-Korea. Enerzijds wordt er gesproken over “We” wat binnen de context refereert naar de Zuid-Koreaanse bevolking, Noord-Korea wordt hierbij buiten beschouwing gelaten, terwijl anderzijds er gesproken wordt over een optimistische gedachte ten aanzien van toekomstige hereniging. Daarnaast wordt er binnen het onderwijsstelsel geleerd dat Noord-Korea familie is terwijl door het oploeiende conflict men in het leger leert Korea te beschermen tegen de vijand, Noord-Korea. Beide collectieve nationalistische stromingen komen zo naar voren. In het onderwijsstelsel wordt er over Noord-Korea gesproken als familie wat de etnisch nationalistische visie laat zien, terwijl het leger wordt geleerd dat Noord-Korea de vijand is wat de visie van het anticommunistische nationalisme weergeeft. Daarnaast lijkt het erop dat de overheid opzoek is naar een middenweg tussen enerzijds de ideologie dat Noord-Korea en Zuid-Korea gezamenlijk één natie vormen en anderzijds de ontwikkelingen die plaatsvinden

waarbij Noord-Korea meer tot de Ander gaat behoren. Wanneer de overheid geen middenweg hierin vindt loopt men het gevaar dat de bevolking zich niet herkent in de geschetste natie en deze schets van de natie niet accepteert waardoor de constructie van de nationale identiteit minder doeltreffend wordt (Rappaport 1999). Uitspraken van Yunhee en andere jongeren laten al zien dat zij zich momenteel niet in het beleid kunnen vinden dat de overheid heeft ten aanzien van Noord-Korea. Dit beleid is hierdoor minder doeltreffend voor de constructie van de nationale identiteit.

Naast dat de overheid een middenweg probeert te zoeken om zo een nationale identiteit te construeren die de gehele natie accepteert, ondanks de verdeeldheid, ondergingen ten tijden van mijn veldwerk ook de media de nodige veranderingen als gevolg van de incidenten. Korea kent sinds de scheiding tussen Noord-Korea en Zuid-Korea een sterke verdeling binnen de media, namelijk links en rechts georiënteerde kranten. Linkse kranten beschrijven Noord-Korea en de gebeurtenissen rondom Noord-Korea vanuit het perspectief dat Noord-Korea familie is, er gezamenlijk één natie is en er in de toekomst hereniging moet komen. De bevolking die het etnisch nationalisme aanhangt kan zich in deze beschrijving vinden.¹ Rechtse kranten beschrijven Noord-Korea en de gebeurtenissen vanuit het perspectief dat Noord-Korea de vijand is waartegen men zich moet beschermen en zijn van mening dat een hereniging met Noord-Korea Korea niet goed zal doen. Net zoals houdingen onder jongeren ten opzichte van Noord-Korea (familie en vijand) meer naar elkaar zijn toegegroeid zijn door de incidenten in 2010 de linkse kranten meer naar rechts toegegroeid. Door woede en verdriet die de incidenten onder de bevolking veroorzaakten konden linkse kranten niet meer zo positief schrijven over Noord-Korea als voorheen, simpelweg doordat de bevolking zich hier niet mee identificeerde en deze schets niet accepteerde, waardoor men als het ware niet meer de natie presenteerde (Mihelj 2008). Ondanks dat er nog steeds verschil zit in de benadering ten opzichte van Noord-Korea schrijven nu beide kranten over de aanvallen die Noord-Korea pleegde in 2010. Wanneer er hedentendage in de media gesproken wordt over Noord-Korea, of het nu te maken heeft met de incidenten of niet, wordt er altijd verwezen naar de aanvallen die Noord-Korea in 2010 pleegde en het aantal doden dat dit tot gevolg had. Hiermee geven beide kranten hedendaagse gebeurtenissen weer in relatie tot voorgaande gebeurtenissen (de aanvallen van Noord-Korea in 2010), waardoor zij een collectief geheugen van het verleden construeren en gelijktijdig de toekomst promoten (Ibid.). De Koreaanse kranten construeren een verleden dat ingaat op de conflicten tussen

¹ In hoofdstuk 3 zal verder ingegaan worden op de nationalistische stromingen in Korea.

Noord-Korea en Zuid-Korea en niet op de gezamenlijke historie. Dit zorgt er voor dat men een toekomst aanmoedigt waarin Noord-Korea en Zuid-Korea als twee aparte staten beschouwd worden en er minder wordt uitgegaan van een herenigd Korea. Dit is tegenstrijdig aan het historisch bewustzijn dat het etnisch nationalisme door middel van het onderwijssysteem probeerde te creëren, namelijk dat Noord en Zuid één natie vormen (Ibid.). Hierbij is het mede afhankelijk van individuele factoren met welke van de twee collectieve stromingen jongeren zich identificeren.

De aanvallen van Noord-Korea hebben er bij de overheid en media voor gezorgd dat er spanningsvelden ontstaan zijn ten aanzien van de grenzen die de nationale identiteit vormen (Nagel 2003). Deze spanningsvelden zorgen ervoor dat de grenzen voor de nationale identiteit veranderen. Naast de individuele grenzen die eerder door de jongeren werden aangegeven vormen de overheid en de media de collectieve grenzen van de nationale identiteit. Momenteel worden deze collectieve grenzen gevormd door staatsgrenzen en valt Noord-Korea buiten deze grenzen. Grenzen worden daarnaast gevormd door aspecten van de samenleving die zich afspeelden na de scheiding tussen Noord en Zuid, doordat men een verleden construeert dat zich richt op gebeurtenissen na de scheiding (Mihelj 2008).

Kort samengevat hebben twee ontwikkelingen namelijk de afname in belang van familie onder jongeren en het toenemende conflict met Noord-Korea, ervoor gezorgd dat de verdeling onder jongeren ten aanzien van hun houding naar Noord-Korea dichter tot elkaar is gekomen. Dezelfde ontwikkeling is te zien onder de overheid en media naar aanleiding van de aanvallen die Noord-Korea in 2010 pleegde. Dit zorgt er voor dat grenzen van de nationale identiteit veranderd zijn en Noord-Korea meer tot de Ander is gaan behoren. Voor de nationale identiteit van Zuid-Koreaanse jongeren houdt dit in dat deze vooral geconstrueerd wordt door onderscheid te maken met Noord-Korea. Grenzen voor de nationale identiteit van jongeren worden hierdoor voornamelijk gevormd door staatsgrenzen, de Koreaanse taal, democratie, goede economie, intelligentie, hoge technologie en een snelle ontwikkeling.

Hoofdstuk 6: nationalistische stromingen

Tijdens mijn eerste ontmoetingen met Koreanen in Amerika viel mij op dat zij stuk voor stuk tegen mij zeiden dat ik echt een keer naar Korea moest komen. Korea was volgens hen een goede plaats om te bezoeken. Deze uitingen van trots kwam ik tijdens mijn veldwerk ook tegen. Wanneer ik eenmaal in Korea aankom vraag ik Yun waarom zij mij in Amerika zo graag wou overhalen om naar Korea te komen. *“Cause I think that Korean people always feel kind of inferiority complex cause whenever I was in America they asked me first are you Chinees so I said No, are you Japanees, No. Then where are you from? So we feel like why aren't you asking about Korea? People usually do not know about Korea. So we feel like why do people not know about Korea?”*

Jongere generaties zoals Yun willen graag uit de schaduw van China en Japan treden, en daarnaast de misvattingen over Korea herstellen. Tijdens afspraken met jongeren viel het op dat zij zich graag wilden onderscheiden van Japan en China. Elke keer dat ik met Sang Hoon afsprak en we over straat liepen wees hij standaard mensen aan waarop de vraag volgde; “Waar komen zij vandaan?” om zo het onderscheid tussen Koreanen en Chinezen en Japanners duidelijk te maken.

Wanneer ik Yun vraag naar wat voor misvattingen buitenlanders volgens haar dan zoal hebben reageert zij als volgt; *“Like Korea is not that developed country, Korea is not that rich as Japan or China. Some people ask me like Korea is not in Democracy right? And I'm like no we are in democracy like for ten or 20 years ago. That kind of things.”* Opvallend bij deze uitspraak is dat Yun precies de aspecten van de samenleving noemt waar de jongeren zich mee identificeren; democratie en ontwikkeling. Naast dat jongeren trots zijn op Korea en graag misvattingen over Korea willen wegnemen, komt verder nationalistisch gedrag niet direct naar voren. Toch hangen jongeren wel bepaalde nationalistische stromingen aan.

In dit hoofdstuk zal ik bespreken wat voor nationalistische stromingen jongeren aanhangen en welke individuele factoren hier een rol bij spelen. Daarbij zal ik beargumenteren dat ondanks Cho (2009) een juiste verdeling heeft gemaakt betreffende de nationalistische stromingen die er in Korea zijn, zijn indeling betreffende de generaties die bij de nationalistische stromingen horen onjuist is.

6.1 nationalisme en individuele factoren

Volgens de indeling van Cho zijn er twee collectieve nationalistische stromingen in Korea: het etnisch nationalisme en het anticommunistisch of anti-Noord-Koreaans nationalisme (2009). Het etnisch nationalisme is hierbij meer gefocust op overeenkomsten zoals bloedverwantschap, zelfde voorouders, taal, geschiedenis, cultuur en eten. Noord-Korea zou op basis van deze focus tot de Eigen groep behoren (Ibid.). Terwijl de anticommunistische stroming van mening is dat er niet één Korea is. Aanhangers van deze nationalistische stromingen zien Zuid-Korea als rationeel, vredelievend, vooruitstrevend, progressief, modern, etc. Ondanks dat ik mij aansluit bij de indeling in nationalistische stromingen die Cho maakt, sluit ik mij niet aan bij zijn indeling van generaties die deze stromingen zouden aanhangen. Na te laten zien welke factoren mede een rol bij de jongeren spelen bij de keuze welke nationalistische stromingen zij aanhangen zal ik verder ingaan op het waarom ik mij niet aansluit bij de verdeling in generaties van nationalistische stromingen.

Ondanks dat jongeren zich minder met tradities en familie identificeren, is het nog steeds een aspect van de samenleving waarmee men zich identificeert. Het etnisch nationalisme is niet voor niets één van de twee collectieve stromingen in Korea. Hoeveel belang zij hier echter aan hechten hangt af van individuele factoren. De jongeren die tijdens mijn veldwerk naar Noord-Korea refereerden als familie, hingen mede door individuele factoren het etnisch nationalisme aan. Jin Yong was een van deze jongeren. Tijdens onze gesprekken kwamen haar links georiënteerde standpunten vaak naar voren. Haar uitingen over Noord-Korea waren altijd positief. *“Well North Korea is like a lost family member, we were used to be a family and we had history long time together.[..] When I think about the North Korean people they need our help, they are not that different from us. That’s what comes to my mind.”* Uit deze uitspraak komt duidelijk naar voren dat Jin Yong, zoals dat past bij het etnisch nationalisme, de overeenkomsten tussen Noord-Korea en Zuid-Korea benadrukt zoals de gezamenlijke geschiedenis en de familieband. Naast dat deze visie door de overheid en media de afgelopen decennia benadrukt wordt zorgen ook individuele factoren (Kunovich 2009) voor Jin Yong’s visie. *“Actually I’m really positive to North Korea as you could feel because my father is a journalist also and he has a really positive view of the North Korean people. He was one of the person who was recognised as North Korea friendly people. Like , very right side some kind of group made a name list of 100 people who are most friendly towards North Korea and my father was one of the people.”* Uit de uitspraak van Jin Yong blijkt dat één van de individuele factoren die er bij jongeren aan bijdraagt dat zij zich

identificeren met het collectieve etnisch nationalisme de visie van de ouders is, in dit geval Jin Yong's vader. De rol van de ouders geldt als een individuele factor voor alle jongeren, echter leiden zij afhankelijk van hun visie tot verschillende uitkomsten.

Een andere individuele factor die naar voren kwam bij jongeren die Noord-Korea als familie zagen, was de relatie met familieleden in Noord-Korea. Jongeren die bijvoorbeeld een broer of zus van een van de ouders in Noord-Korea hadden wonen, refereerden eerder naar Noord-Korea als familie dan jongeren die bijvoorbeeld een neef of nicht van een opa of oma, of geen familie in Noord-Korea hadden wonen. Dit sluit aan bij het concept van *closeness* van Burr (1973), die stelt dat naarmate de familierelatie toeneemt men zich meer verbonden voelt en naarmate de familierelatie afneemt men zich minder verbonden met elkaar voelt. Jongeren zoals Jin yong zouden volgens de individuele factoren van Kunovich; hoog sociaal economische status en een cognitief hoog niveau, eerder het maatschappelijk nationalisme aanhangen, in termen van Cho vergelijkbaar met het anticommunistisch nationalisme (2009). Tijdens mijn veldwerk bleek echter dat bij jongeren die naar Noord-Korea als familie refereren andere individuele factoren, zoals denkbeelden van ouders en *closeness* van familie een grotere rol speelden bij het bepalen van het nationalisme van de jongeren. Dit betekent twee dingen. Allereerst wordt de aanhang van nationalisme zowel door collectieve als individuele factoren bepaald, en zijn op zichzelf niet allesbepalend. Ten tweede blijkt uit de situatie van Jin Yong dat bepaalde factoren, in dit geval visie van de ouders en *closeness* met familieleden, belangrijker zijn dan bijvoorbeeld de individuele factoren die door Kunovich genoemd worden; hoog sociaal-economische status en hoog cognitief niveau.

Zoals eerder beargumenteerd hechten jongeren hedendaags minder belang aan familie wat er voor zorgt dat zij zich minder identificeren met etniciteit en hierdoor minder het etnisch nationalisme aanhangen. Zij bleken zich tijdens mijn veldwerk meer te identificeren met de eerder omschreven snelle ontwikkeling, hoge technologie, intelligentie, goede economie en democratie. Uit de eerder besproken uitspraken van Yun bleek ook dat het nationalisme dat zij aanhangen juist deze aspecten van Korea wil overbrengen op buitenlanders. In combinatie met de afname van het belang van familie en Zuid-Koreaanse jongeren die zich qua identificatie meer onderscheiden van Noord-Korea en deze punten tegelijkertijd er ook voor zorgen dat de jongeren het niet noodzakelijk achten een gezamenlijke toekomst met Noord-Korea te hebben, hangen deze jongeren vooral de tweede collectieve stroming aan, anticommunistische nationalisme. Jongens zoals Sang Hoon die Noord-Korea als de vijand

beschouwen hangen deze stroming aan als gevolg van individuele factoren zoals gedachtes over Noord-Korea maar ook de legerplicht.

Een democratische samenleving is een ander belangrijk aspect van de samenleving waar de jongeren zich mee identificeren. Het communistische regime in Noord-Korea zorgt ervoor dat Zuid-Koreaanse jongeren, die allen een democratische achtergrond hebben, niets met Noord-Korea te maken willen hebben, wat ervoor zorgt dat zij het anticomunistische nationalisme aanhangen. Daarnaast zijn de andere aspecten van de samenleving waarmee de jongeren zich mee identificeren; een goede economie, snelle ontwikkeling, intelligentie en hoge technologie factoren die er voor zorgen dat ze sneller het maatschappelijke of wel anticomunistische nationalisme aanhangen (Kunovich 2009). Een goede economie, snelle ontwikkeling en hoge technologie zorgen vaak voor een hogere sociaal-economische status. Daarnaast zorgt het onderwijssysteem in Korea en het belang wat de samenleving hecht aan een goede carrière ervoor dat vele jongeren een hoog cognitief niveau hebben, zo ook de jongeren die ik tijdens mijn veldwerk onderzocht. Een hoge sociaal-economische status en cognitief niveau zorgen er als individuele factoren voor dat men het anticomunistische nationalisme aanhangt (Ibid.)

Ondanks dat jarenlang vanuit de overheid zowel het etnisch nationalisme als anticomunistische nationalisme werden voorgedragen is er na de aanvallen van Noord-Korea in 2010 te zien dat ook bij de overheid en media de opzoek zijn welke nationalistische stroming hedendaags het best bij de Koreaanse samenleving past. Eerder werd al besproken dat jongeren zich zowel met de *sunshine policy* als met het hedendaagse beleid ten aanzien van Noord-Korea niet identificeren en het feit dat de overheid opzoek was naar een middenweg. Er wordt niet automatisch uitgegaan van de familiebanden met Noord-Korea zoals voorheen. Door de aanvallen word de overheid gedwongen zich te beschermen tegen Noord-Korea waardoor het ook de vijandelijke kanten van Noord-Korea ziet. Zowel individueel als collectief is er in Korea dus een verdeling te zien in de twee collectieve nationalistische stromingen.

6.2 kritiek op Cho's indeling van nationalisme op basis van generaties

In gesprekken met de jongeren kwam naar voren dat zij verschillend dachten over het nationalisme in Korea. De verschillende opvattingen van Jin Yong en Sang Hoon laten zien niet alle jongeren dezelfde nationalistische stromingen aanhangen. Cho verdeelt de twee

collectieve nationalistische stromingen van Korea in aan de hand van generaties. Jongere generaties zouden het etnisch nationalisme aanhangen en ouderen generaties het anticomunistische nationalisme (2009). Aan Jin Yong's en Sang Hoon's visie blijkt al dat de indeling van Cho niet klopt. Cho's indeling op basis van generaties kan om verschillende redenen niet gemaakt worden. Allereerst benaderd Cho nationalisme als iets statisch door te stellen dat bepaalde generaties altijd een bepaalde nationalistische stroming aanhangen. Hij houdt hierbij geen rekening met externe factoren die ervoor kunnen zorgen dat het nationalisme, of nationalistische aanhang veranderen. Bij de jongeren zien we deze externe factoren onder andere terug bij de ontwikkeling in de afname van het belang van familie. Doordat jongeren minder belang hechten aan familie identificeren zij zich minder met etniciteit waardoor minder jongeren het etnisch nationalisme aanhangen. Vele jongeren hingen ten tijden van mijn veldwerk het anticomunistische nationalisme aan. Dat het anticomunistische nationalisme meer aanhang kenden onder de jongeren kan te maken hebben met een tweede externe factor, namelijk het oploeiende conflict met Noord-Korea en de aanvallen die Noord-Korea in 2010 pleegden. Ten tweede zorgt de verdeling op basis van generaties er voor dat twee collectieve stromingen te exact worden gezien. Cho ziet de twee nationalistische stromingen teveel los van elkaar en ziet hierbij de overlap tussen beide nationalistische stromingen over het hoofd. Tijdens mijn veldwerk kwam juist die overlap bij jongeren naar voren. Zo liet Sang Hoon's visie een overlap zien doordat hij Noord-Korea zowel als familie als vijand zag. Dat jongeren minderen belang hechten aan familie en zich hierdoor minder identificeren met etniciteit en het etnisch nationalisme zorgt er ook voor dat jongeren als het ware tussen de twee collectieve stromingen hinken. Enerzijds hechten zij minder belang aan familie en identificeren zij zich meer met andere aspecten die passen bij het anticomunistische nationalisme. Anderzijds identificeren zij zich, ondanks dat het minder wordt, nog steeds met familie waardoor er nog steeds een band is met het etnisch nationalisme. Bij deze overlap kunnen onder andere individuele factoren bepalen welke nationalistische stroming jongeren aanhangen, het laatste punt waar Cho geen rekening mee houdt. Uit het verhaal van Jin Yong blijkt dat individuele factoren als haar vaders visie op Noord-Korea en de *closeness* van familieleden in Noord-Korea een rol spelen bij haar aanhang in het etnisch nationalisme. Bij andere jongeren zorgde een hoog sociaal-economische status en hoog cognitief ervoor dat zij het anticomunistisch nationalisme aanhangen.

Doordat tijdens mijn veldwerk bleek, dat als gevolg bovengenoemde factoren, jongeren verschillende nationalistische stromingen aanhangen kan er geïmpliceerd worden dat

er ook niet gesproken kan worden over een homogene oudere generatie die het anticommunistische nationalisme aanhangt, zoals Cho stelt (2009). Aangezien ik deze groep zelf niet onderzocht heb kan ik hier geen conclusies aan verbinden maar toekomstig onderzoek naar het nationalisme onder oudere generaties zou zeker de moeite waard zijn. Wat betreft mijn veldwerk kan in ieder geval gesteld worden dat de jongeren verschillende nationalistische stromingen aanhangen. Cho's indeling klopt niet omdat het geen rekening houdt met externe factoren, individuele factoren en overlap tussen de twee collectieve stromingen. Hoe de verdeeldheid van jongeren ten aanzien van nationalistische stromingen een rol speelt bij toekomstanticipatie en daarvoor de constructie van de nationale identiteit zal in het volgende hoofdstuk besproken worden.

Hoofdstuk 7: Anticipatie op de toekomst; herenigen of gescheiden blijven?

Anticipatie op de toekomst is een belangrijk onderdeel voor het construeren van de nationale identiteit (Wodak e.a. 2009). Zoals in het vorige hoofdstuk is besproken zorgen individuele factoren er mede voor welke nationalistische stromingen jongeren aanhangen. In dit hoofdstuk zal besproken worden hoe de ontwikkelingen van de jongeren op het gebied van de afname van het belang van familie en tradities, grenzen die jongeren vormen ten aanzien van Noord-Korea en de eigen nationale identiteit en de aanhang van nationalistische stromingen van invloed zijn op de anticipatie op de toekomst van de jongeren.

Wanneer een workshop weekend word georganiseerd voor de antropologiestudenten van Seoul National University word ik meegevraagd, niet alleen om deel te nemen aan de workshop maar tegelijkertijd ook om zelf een presentatie te geven over mijn eigen onderzoek in Seoul. Zaterdagochtend vroeg komen we aan in een vakantiehuisje net buiten Seoul, bestaande uit een grote rechthoekige huiskamer (zonder enig meubilair) en een keuken. Meteen worden de programmaboekjes uitgedeeld en wordt er begonnen met de workshops. Tegen het begin van de avond is het dan eindelijk mijn beurt om mijn onderzoek aan de studenten te presenteren. Tijdens lunchpauzes etc. heb ik al eerder met mijn studiegenoten mijn onderzoek besproken. Dit is echter de eerste keer dat ik mijn resultaten tot dusver met hen bespreek, een prima gelegenheid om te testen of zij zich hierin herkennen. Na mijn presentatie zijn de workshops van die dag voorbij en wordt er gestart met het eten en bijbehorende drank. Rond een uur of 6 's nachts komt een van de postdoctoraal studenten naar mij toe, hij wil graag wat zeggen over mijn onderzoek. *“You know unlike America, Korea can't anticipate on a future. Non of the Koreans knows how the future will be, we can't anticipate mainly because we don't know what is going to happen with North Korea.”* De eerder besproken verdeeldheid in houdingen die zowel jongeren als de overheid aannemen ten opzichten van Noord-Korea maakt het lastig een duidelijk toekomstperspectief te zien ten aanzien van Noord-Korea. Hierdoor wordt het voor de jongeren moeilijk te anticiperen op een toekomst met of zonder Noord-Korea. De overheid neemt een ambivalente houding aan ten aanzien van Noord-Korea waar de visies van beide collectieve stromingen naar voren komen. Door de verdeeldheid onder de bevolking kan de overheid publiekelijk geen duidelijke houding aannemen ten aanzien van Noord-Korea omdat een grote groep zich hier niet mee zou identificeren en deze houding niet zou accepteren. Hierdoor wordt er door de overheid en media geen eenheid weergegeven waardoor concurrerende en onverenigbare definities van de

nationale identiteit niet vervagen (Mihelj 2008). Gebeurtenissen waarbij de overheid of media een duidelijke houding aannemen zijn niet doeltreffend voor de constructie van de nationale identiteit omdat een groot deel van de bevolking deze weergave niet accepteert (Rappaport 1999).

Uit gesprekken bleek dat de onzekere situatie met Noord-Korea, zou er wel of geen hereniging plaats vinden, het voor jongeren moeilijk maakt te anticiperen op de toekomst. Verwijzingen als vijand, vriend of buurland ten aanzien van Noord-Korea laten zien dat Noord-Korea meer tot de Ander gaat behoren dan tot de Eigen groep. Toch gaven de meeste jongeren in gesprekken aan voor hereniging met Noord-Korea te zijn. In deze verschillende houdingen van jongeren komt het “hinken” tussen de twee collectieve stromingen wederom naar voren.

Eerder had Yun mij verteld dat wanneer men over de hereniging met Noord-Korea spreekt er een onderscheid te maken valt tussen een idealistisch antwoord en een realistisch antwoord. Het idealistische antwoord zou zijn dat men wil herenigen omdat Noord en Zuid één natie vormt, het ideaal dat men leert. Het realistische antwoord onder jongeren zou echter inhouden dat herenigen niet het ideaalbeeld is dat de jongeren zelf hebben van Korea. Veel jongeren nemen een voorbeeld aan Duitsland en de gevolgen die de hereniging tussen Oost en West Duitsland daar had. Opvallend is echter wel dat jongeren verschillende voorbeelden trekken uit de hereniging in Duitsland. Net als Yun gaan velen van negatieve effecten uit. *“We all know that south Koreans have to loose jobs to create jobs for north Koreans. Besides that we know from Germany that unification will cause a economic crisis. I don't want that to happen.”* Terwijl jongeren als TJ en Hyemin in gesprekken juist aangaven dat zij ook de positieve punten zien van hereniging. Wanneer ik Hyemin hier tijdens een kopje koffie bij Starbucks over spreek zegt zij: *You know unification can have some positive effects as well. Unification means a bigger territory and therefore more power. In the long run it also means a better economy.* Door te spreken over de effecten op de lange termijn geeft Hyemin aan dat de negatieve effecten die door Yun worden aangegeven wel eerst plaats vinden. Opvallend was dat geen van de jongeren als positieve kant van hereniging, de hereniging met familie noemden. Zelfs de jongeren die naar Noord-Korea refereerden zagen in eerste instantie alleen de negatieve kanten van hereniging en waren dan ook niet per se voor hereniging. Dat hereniging van familie niet als pluspunt wordt genoemd laat wederom de afname van belang van familiebanden onder jongeren zien.

Tijdens het verloop van mijn veldwerk ontdekte ik dat deze vermeende negatieve effecten van grote invloed waren op de gedachtes die jongeren hebben over hereniging met

Noord-Korea. Wanneer ik jongeren tijdens gesprekken vroeg of zij uitgingen van een hereniging zeiden de meesten: *“Yeah unification will happen some day.”* Wanneer ik hen echter vroeg of zij hereniging wilden kreeg ik als antwoord: *“I hope not in my life.”* Jongeren gaven dit antwoord omdat zij willen omgaan met alle negatieve consequenties die hereniging volgens hen tot gevolg heeft. Doordat ik er zelf moeite mee had te begrijpen hoe enerzijds men Noord-Korea ziet als familie en er een ideaal bestaat rondom hereniging en de jongeren anderzijds hier blijkbaar zelf niks voor over hebben, besloot ik Yun tijdens een etentje in een Chinees restaurant te vragen waarom jongeren geen hereniging willen tijdens hun leven. *“You know, even my parents think like that, unification should come after their dead. We want unification but we don’t want to deal with the problems that unification will cause. Unification is more a idealistic thing, something we learn, but it is not something that we want more than anything in the world. Besides, people get more individualistic nowadays they care more about themselves which makes that they don’t want to deal with the problems of unification, cause it will influence their life. The fact that people don’t want unification in their life is because they don’t think it is necessary anymore, and since they think it is not necessary they are less willing to deal with the problems that unification will cause.”* Uit Yun’s uitspraken blijkt dat jongeren geen hereniging willen met Noord-Korea in hun eigen leven omdat het voor veel problemen gaat zorgen waar zij niets mee te maken willen hebben. De reden waarom zij niet de problemen willen hanteren hangt samen met de afname van belang van familie en de aspecten waarmee jongeren zich identificeren en de symbolische afstand die jongeren hierdoor ten opzichte van Noord-Korea gecreëerd hebben (Burr 1973). Het afnemende belang van familie wat onder jongeren plaatsvindt kan volgens Eriksen veroorzaakt worden door het toenemende individualisme waar Yun ook naar verwijst (2002). Doordat het belang van familie afneemt en ook de symbolische *closeness* (Burr 1973) met de familieleden in Noord-Korea willen jongeren niet hun eigen levenskwaliteit op het spel zetten om wille van hun onbekende familieleden. Daarnaast zouden de negatieve effecten die hereniging met Noord-Korea volgens de jongeren zou hebben er juist voor zorgen dat alle aspecten waar de jongeren zich mee identificeren zoals een goede economie, hoge technologie en een snelle ontwikkeling niet meer opgaan. Hereniging zou er voor zorgen dat de economie verslechterd en het noordelijke deel van Korea opnieuw ontwikkeld moet worden omdat het amper technologie kent. De grenzen die de nationale identiteit vormt voor de jongeren zorgen er dus voor dat zij liever een toekomst zien zonder Noord-Korea. Bij jongeren die tijdens mijn veldwerk aangaven wel hereniging te willen, tijdens hun leven, moet wel afgevraagd worden of dit hun echte mening is of hun idealistische antwoord. Tijdens meerdere gesprekken met

jongeren werd mij verteld dat hier niet open over gesproken wordt. “ *Normally nobody in public will say that we don't want unification with North Korea, cause the ideology is different, though a lot of them will actually think that they don't want unification.* ” (Yun) Het is dus niet helemaal zeker of de jongeren die zeiden wel te willen herenigen dit echt wilden of dat ik in mijn veldwerktijd met deze jongeren niet genoeg rapport had opgebouwd waardoor zij alleen het idealistische antwoord gaven en niet een realistisch antwoord.

Het verschil onder de jongeren en het verschil in idealistische antwoorden en realistische antwoorden zorgen er voor dat er niet een intra-nationale uniformiteit gecreëerd kan worden, waar juist naar gestreefd wordt bij de constructie van de nationale identiteit (Wodak e.a. 2009). Dezelfde verschillen zorgen er naast de twee collectieve stromingen ook voor dat er twee verschillende visies op de toekomst ontstaan: hereniging met Noord-Korea en geen hereniging met Noord-Korea. Deze verdeling in visies zorgt ervoor dat het voor jongeren moeilijk is te anticiperen op de toekomst, zoals een van de studenten ook al aangaf. Dit belemmert de uiteindelijke constructie van de nationale identiteit omdat anticipatie een belangrijk onderdeel is van de constructie van de nationale identiteit en ernaast ook zorgt voor een gevoel van verbondenheid (Ibid.). Jongeren zijn, zoals in de eerdere hoofdstukken ook te zien viel, bezig met het construeren van een nationale identiteit waarin Noord-Korea vooral als de Ander wordt gezien, terwijl de toekomst zo onduidelijk is dat men niet weet of Noord-Korea in de toekomst tot de Eigen groep gaat horen of tot de Ander. Dit zorgt ervoor dat ondanks dat de jongeren een nationale identiteit construeren waarbij Noord-Korea voornamelijk de plaats in neemt van de Ander, Noord-Korea nooit volledig tot de ander kan behoren doordat men niet zeker is van de toekomst.

In dit hoofdstuk is besproken dat de afname van het belang van familie voor jongeren en het toenemende conflict met Noord-Korea er toe bijdragen dat steeds minder jongeren willen herenigen met Noord-Korea. De afname in het belang van familie zorgt er tegelijkertijd voor dat de etnische identiteit voor jongeren een minder belangrijke rol speelt bij de nationale identiteit. Dit komt overeen met Eriksen die stelt dat etniciteit en nationalisme minder vaak samen gaan (2002). Door de afname in het belang van familie en het toenemende conflict ontstaan er (nieuwe) grenzen voor de nationale identiteit te weten: intelligentie, goede economie, snelle ontwikkeling en het leven in een democratie. Doordat de jongeren zich hier mee identificeren zien zij minder graag een hereniging met Noord-Korea omdat deze aspecten van de samenleving dan in gevaar dreigen te komen en er zo een samenleving zou ontstaan waarmee zij zich niet identificeren. Ondanks dat jongeren een duidelijke voorkeur hebben voor een toekomst zonder Noord-Korea kunnen zij niet op deze toekomst anticiperen. Het niet

anticiperen op deze toekomst heeft te maken met de verdeling die zich zowel tussen jongeren als de overheid plaatst vindt. Jongeren hangen mede door individuele factoren andere nationalistische stromingen aan die toekomstanticipaties beïnvloeden. Door de twee collectieve stromingen is er ook een zekere verdeeldheid binnen de overheid. Als gevolg van de incidenten in 2010 kan niet meer direct gezegd worden dat Noord-Korea familie is doordat door de aanvallen van Noord-Korea een groot gedeelte van de bevolking, waaronder sommige jongeren, dit momenteel niet zo ziet. Doordat de overheid niet een eenduidige houding aanneemt wordt er door de macroprocessen van de overheid meerdere nationale bewegingen opgezet in plaats van één (Mihelj 2008). Dit zorgt onder andere voor een verdeling zoals die door Yun werd aangegeven tussen een idealistisch antwoord en een realistisch antwoord over de hereniging met Noord-Korea. Ondanks dat veel jongeren het realistische antwoord gaven en aangaven liever geen hereniging te willen wordt de anticipatie op hereniging in de toekomst niet uitgesloten. Zowel het idealistische antwoord als positieve langdurige effecten bieden nog kans op hereniging. De positieve effecten zoals economische groei, groter territorium, meer macht en meer ontwikkeling die op lange termijn ontstaan dragen bij aan het versterken van aspecten van de samenleving waar jongeren zich mee identificeren. Jongeren bevinden zich als het ware tussen twee toekomstanticipaties. Enerzijds willen zij niets met de negatieve consequenties te maken hebben en zien zij Noord-Korea, onder andere door het toenemende conflict steeds meer als de vijand en Ander. Anderzijds blijven de jongeren, ondanks de afname van het belang van familie, overeenkomsten zien met Noord-Koreanen en zou hereniging op de lange termijn bij kunnen dragen aan verbetering van aspecten van de samenleving waar de jongeren zich mee identificeren zoals een goede economie, hoge technologie en ontwikkeling. Deze ambivalente houding onder jongeren zorgt er voor dat een duidelijke anticipatie op de toekomst niet mogelijk is, wat de constructie van de nationale identiteit van de jongeren belemmert.

Hoofdstuk 8: Conclusie

Tijdens mijn veldwerk vonden er verschillende belangrijke ontwikkelingen plaats in relatie tot mijn veldwerk. Ten eerste nam het conflict tussen Noord-Korea en Zuid-Korea in 2010 toe doordat er in maart en november 2010 aanvallen werden gepleegd door Noord-Korea waarbij in het totaal 50 mensen om het leven kwamen. Ten tijden van mijn veldwerk waren de spanningen tussen beide landen hoog en werden de incidenten veel besproken. Ondanks dat de gevonden data hierdoor wellicht van tijdelijke aard zijn, doordat juist het conflict nu zo erg speelt, geeft het des te duidelijker antwoord op mijn onderzoeksvraag: *Welke rol speelt het conflict met Noord-Korea bij het construeren van een nationale identiteit voor Zuid-Koreaanse jongeren in Seoul?* Doordat het conflict momenteel erg speelde in de samenleving kwam de invloed die het toenemende conflict had op de identificatieprocessen van jongeren in hun reacties duidelijk naar voren. Ten tweede werd duidelijk dat er onder jongeren een ontwikkeling gaande is ten aanzien van familie en tradities. Al sinds oudsher zijn familie en tradities belangrijke aspecten van de samenleving. Jongeren blijken hier tegenwoordig echter minder belang aan te hechten. Zij vinden dat er minder belang gehecht moet worden aan tradities als *Jokpo* die familiestambomen en bloedlijnen benadrukt en hechten hierdoor zelf meer belang aan andere aspecten van de samenleving. Dit zorgt voor een afname in het etnisch nationalisme en een minder sterke band met Noord-Korea. Daarnaast gaven jongeren aan geen familieband met Noord-Korea te voelen wat het etnisch nationalisme niet laat afnemen maar de band met Noord-Korea wel minder maakt. Ondanks dat deze ontwikkeling los van zichzelf al plaats vindt onder jongeren kan het toenemende conflict met Noord-Korea dit proces onder jongeren nog meer laten toenemen.

Het conflict met Noord-Korea heeft sinds de scheiding tussen Noord- en Zuid-Korea gezorgd voor een verdeling binnen de Zuid-Koreaanse bevolking en voor de houding die zij hebben ten aanzien van Noord-Korea. Enerzijds is er een groep die hereniging met Noord-Korea wil, anderzijds is er een groep die gescheiden voort wil leven. Onder jongeren was deze verdeling terug te zien in onder andere de manier waarop zij refereerden naar Noord-Korea. Een gedeelte van de jongeren refereerden naar Noord-Korea als familie terwijl anderen naar Noord-Korea refereerden als vijand. Jongeren hechten hedentendage echter minder belang aan familie waardoor het refereren naar Noord-Korea als familie minder verbondenheid laat zien dan dat dit decennia hiervoor deed. Verwijzingen naar Noord-Korea, familie en vijand, staan hierdoor minder ver van elkaar af dan voorheen. Hierdoor ontstaat een toenemende nationale uniformiteit ten aanzien van Noord-Korea die er toe bijdraagt dat er verschillen gecreëerd

worden ten aanzien van de Ander (Wodak e.a. 2009). De afnemende verdeling ten aanzien van Noord-Korea onder jongeren laat een verschuiving in de houding naar Noord-Korea. Deze houding laat minder verbondenheid zien en meer vijandelijkheid waardoor Noord-Korea meer tot de Ander dan tot de Eigen groep behoort. Het conflict met Noord-Korea, en de 50 doden die dit in 2010 tot gevolg had, zorgt ervoor dat jongeren aangemoedigd worden Noord-Korea als vijand te zien en hierdoor tot de Ander toeschrijven.

Een verschuiving in de houding ten aanzien van Noord-Korea vond niet alleen plaats onder de jongeren maar ook bij de overheid en media. De overheid die tot op heden altijd de ideologie had- twee staten één natie- werd ten tijden van mijn veldwerk door de incidenten gedwongen Noord-Korea ook als vijand te zien. De verschuiving van jongeren hield verder in dat de overheid een publiekelijke houding moest aannemen waar de bevolking zich mee kan identificeren. Noord-Korea als familie is hedentendage niet de houding waarmee veel mensen zich identificeren en draagt dan ook niet bij aan een effectieve bijdrage aan de constructie van de nationale identiteit (Rappaport). Ondanks dat de houding ten aanzien van Korea als familie niet compleet verdween was er wel een zelfde verschuiving als bij de jongeren te zien waarin de overheid minder inging op de verbondenheid en Noord-Korea meer benaderde als de Ander. Ditzelfde proces vond plaats bij de media. Kranten die sinds de scheiding verdeeld waren in linkse (voor hereniging) en rechtse (tegen hereniging) kranten lieten ook een afname in verdeeldheid zien. Doordat minder mensen zich identificeerden met linkse kranten verschoven linkse kranten meer naar rechts en schreven vijandiger over Noord-Korea dan voorheen. Daarnaast werd er door beide kranten een historisch geheugen gecreëerd waarbij Noord-Korea tot de Ander behoorde door kranten artikelen over Noord-Korea altijd in relatie te brengen met de incidenten in 2010 (Mihelj 2008). Door juist in te gaan op gebeurtenissen die gebeurden na de scheiding wordt er een nationale identiteit geconstrueerd waar Noord-Korea buiten staat.

De verschuivingen zorgen voor veranderingen in het nationalisme. Korea kent twee collectieve stromingen alleen wordt door de belangrijke rol van familie in de samenleving het etnisch nationalisme door de overheid meer benadrukt. Door het toenemende conflict ontstond er ten tijden van mijn veldwerk meer aanhang voor de andere collectieve stroming het anticommunistisch nationalisme. Voor de jongeren gold dat naast collectieve factoren, individuele en externe factoren van invloed waren welke nationalistische stroming zij aanhingen. Zo zorgden onder andere familie *closeness* (Burr 1973) en een positieve visie van ouders ervoor dat jongeren het etnisch nationalisme aanhingen. Terwijl dienstplicht onder jongens, hoge sociaal-economische status, hoge intelligentie en het toenemende conflict ervoor

zorgen dat jongeren het anticommunistisch nationalisme aanhangen. De indeling die Cho (2009) maakt, namelijk dat jongere generaties het etnisch nationalisme aanhangen en oudere generaties het anticommunistisch nationalisme aanhangen, klopt dan ook niet. Jongeren hingen vanwege individuele factoren en externe factoren verschillende nationalistische stromingen aan (Kunovich 2009). Daarnaast bestond er ook een bepaalde overlap in aanhang in de collectieve stromingen. Merendeel hing echter het anticommunistisch nationalisme aan waardoor Noord-Korea wederom meer tot de Ander behoort dan tot de Eigen groep. Aangezien mijn onderzoek zich richtte op jongeren zou toekomstig onderzoek naar nationalistische aanhang onder oudere generaties interessant zijn omdat het zou kunnen laten zien dat ook hier individuele factoren een rol spelen en ouderen dus niet alleen het anticommunistisch nationalisme aanhangen.

Als gevolg van het toenemende conflict en het afnemende belang dat jongeren hechten aan familie vind er een verschuiving plaats in verwijzingen naar Noord-Korea en aanhang in nationalistische stromingen. Noord-Korea behoort meer tot de Ander waardoor grenzen van de nationale identiteit van jongeren veranderen. Jongeren hechten minder belang aan familie en tradities wat juist de overeenkomsten waren met Noord-Korea en identificeren zich juist met aspecten van de samenleving die haaks staan op de Noord-Koreaanse samenleving die de jongeren zich inbeelden. Jongeren identificeren zich tegenwoordig vooral met aspecten die in relatie staan tot de ontwikkeling na de scheiding tussen Noord- en Zuid-Korea. Ten tijden van mijn veldwerk bleken jongeren zich vooral te identificeren met een goede economie, snelle ontwikkeling, intelligentie en hoge technologie. Deze identificatieprocessen kunnen onder andere verklaard worden door het belang dat er door de samenleving gehecht wordt aan een goede carrière en educatie. Naast deze aspecten die de nationale identiteit construeren gaven jongeren aan, dat naast de Zuid-Koreaanse staatsgrenzen, de Koreaanse taal en het leven in een democratie behoren tot grenzen die bepalen dat iemand Koreaans is. Ondanks dat de Koreaanse taal een overeenkomst lijkt tussen Noord en Zuid bleek dit door jongeren als een verschil te worden gezien. Noord-Korea ontwikkelt een dialect waardoor de symbolische afstand (Burr 1973) tussen Noord-Korea en Zuid-Korea minder makkelijk overbrugbaar wordt en de verbondenheid tussen beiden afneemt (Anderson 2006). De meeste grenzen die de jongeren construeren voor hun nationale identiteit sluiten Noord-Korea uit. Noord-Korea behoort volgens deze grenzen meer tot de Ander en dan tot de Eigen groep.

Ondanks dat de verschillende ontwikkelingen ervoor zorgen dat Noord-Korea meer tot de Ander gaat behoren dan tot de Eigen groep zien de jongeren niet per definitie een toekomst zonder Noord-Korea. De anticipatie die de jongeren hebben op de toekomst is onduidelijk.

Deze onduidelijkheid wordt veroorzaakt door de ambivalente houding die er ten aanzien van Noord-Korea. Ondanks dat ik heb laten zien dat er een verschuiving plaats vindt waarin Noord-Korea meer tot de Ander gaat behoren, bestaat de verdeling ten aanzien van Noord-Korea nog steeds. Hetzelfde geldt voor de afname in het belang dat jongeren hechten aan familie en tradities. Ondanks dat er een afname is in het belang van familie identificeren jongeren zich hier nog wel mee, echter andere aspecten van de samenleving gaan een steeds groter rol spelen bij het construeren van hun nationale identiteit. Daar komt bij dat er vanuit het etnisch nationalisme altijd de ideologie is geweest dat Noord-Korea en Zuid-Korea ooit herenigen. Hierdoor hebben jongeren als het ware een ambivalente anticipatie op de toekomst. Enerzijds geven zij aan dat ze er van uitgaan dat er op een dag hereniging zal plaatsvinden, anderzijds wilden zij dit het liefst niet in hun eigen leven. Dit laatste omdat zij niet met de negatieve consequenties van hereniging; verslechtering economie, verlies van banen en verslechtering van de ontwikkeling, te maken willen hebben. Wanneer hereniging zou plaatsvinden zouden de aspecten van de samenleving die nu de grenzen construeren van de nationale identiteit van de jongeren compleet veranderen waardoor zij zich hier niet meer mee kunnen identificeren. Doordat de jongeren hereniging echter niet kunnen uitsluiten blijft de nationale identiteit die zij nu construeren onzeker. Doordat een duidelijke anticipatie op de toekomst, die zo belangrijk is voor het construeren van de nationale identiteit, niet aanwezig is wordt de constructie van de nationale identiteit van de jongeren belemmerd (Wodak e.a. 2009). Jongeren weten door ambivalente perspectieven omtrent hereniging met Noord-Korea niet of de nationale identiteit die zij nu construeren zal blijven waardoor de nationale identiteit nooit compleet zal worden geconstrueerd. Dit blijkt uit de positie die Noord-Korea inneemt in de nationale identiteit van de jongeren. Al gaat Noord-Korea door de hedendaagse ontwikkelingen steeds meer tot de Ander behoren, blijft Noord-Korea gedeeltelijk tot de Eigen groep behoren doordat men zich nog steeds als familie en met overeenkomende tradities identificeert (ook al wordt dit minder) en er wellicht een gezamenlijke toekomst bestaat. Bij de constructie van de nationale identiteit van de Zuid-Koreaanse jongeren wordt dan ook geen totale Ander gecreëerd wat juist een basis is voor de constructie van de nationale identiteit (Wodak e.a. 2009). Het conflict met Noord-Korea zorgt ervoor dat Noord-Korea een ambivalente plaats in neemt in de constructie van de nationale identiteit van Zuid-Koreaanse jongeren; het neemt de plaats in van de Eigen groep en behoort tegelijkertijd tot de Ander.

Door de verschillende ontwikkelingen die in tijden van mijn veldwerk plaatsvonden, het toenemende conflict en het afnemende belang van familie en gevoel van familiebanden,

zou het interessant zijn in de toekomst te onderzoeken hoe deze ontwikkelingen zich voortzetten. Vind er een andere constructie van de nationale identiteit plaats als het conflict tussen beide landen weer wat afneemt? Daarnaast zou het interessant zijn te kijken of de ontwikkeling van de afname van het belang van familie zich verder doorzet. Wanneer dit toeneemt zou dit wellicht kunnen zorgen dat door de jaren heen Noord-Korea steeds meer tot de Ander gaat behoren waardoor het uiteindelijk geen deel meer uitmaakt van de Eigen groep. Dit is echter iets wat toekomstig onderzoek zou moeten uitwijzen. Hedendaags wordt de nationale identiteit van Zuid-Koreaanse jongeren in ieder geval geconstrueerd door de ambivalente houding die er heerst ten opzichte van Noord-Korea en allen gevolgen dat dit heeft op de samenleving en toekomstperspectief. Noord-Korea behoort voor de Zuid-Koreaanse jongeren zowel tot de Eigen groep als tot de Ander.

Bibliografie:

Anderson, B.

2006. *Imagined communities*. New York: Verso.

Boeije, H.

2010. *Analysis in qualitative research*. Los Angeles: Sage.

Burr, W.R.

1973. *Theory construction and the sociology of family*. New York: John Wiley and sons.

Cho, Y.C.

2009. Security, nationalism and popular culture: screening South Korea's uneasy identity in the early 2000s. *East Asia* 26(3):227-246.

DeWalt, K.M en Billie R. Dewalt.

2002. *Participant Observation: A guide for fieldworkers*. Oxford: AltaMira Press.

Eriksen, T.H.

2002. *Ethnicity and nationalism*. London: Pluto press.

Grinker, R.

2000. *Korea and its futures: Unification and unfinished war*. Palgrave Macmillan.

Kottak, C.P.

2008. *Cultural anthropology*. New York: Mc Graw Hill.

Kunovich, R.M.

2009. The sources and consequences of national identification. *American sociological review* 74(4): 573-593.

Mihelj, S.

2008. National media events: from displays of unity to enactments of division. *European journal of cultural studies* 11(4): 471-484.

Ministry of Unification Zuid-Korea.

2002. Sunshine policy: for peace and cooperation. *Publications ministry of Unification*.

Nagel, J.

2003. *Race, ethnicity and sexuality: intimate intersections, forbidden frontiers*. New York: Oxford University Press.

Rappaport, R.A.

1999. *Ritual and religion in the making of humanity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Wodak, R, Rudolf de Cillia, Martin Reisigl & Karin Liehart.

2009. *The discursive constructions of national identity*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Bijlage:

Bijlage 1: Reflectieverslag

De eerste keer veldwerk doen was voor mij een hele ervaring waar ik veel van heb geleerd. Vanaf het begin van je studie word je voorbereid op het doen van drie maanden veldwerk in het derde jaar en opeens is het zover. Voor mij is het veldwerk een enorm leerproces geweest. Na veel theorie te hebben gelezen over hoe interviews aan te pakken, informanten te vinden rapport op te bouwen etc. was het nu aan mij dat in de praktijk te brengen. Ook al bereid je je in de maanden ervoor voor op je onderzoekers rol, in de praktijk was het toch heel anders om een onderzoeker te zijn. Ik heb ervaren dat er inderdaad geen “uitknop” is op het onderzoeker zijn. Ik was 24 uur per dag bezig met het verzamelen van informatie en soms op de raarste momenten. Zo kwam één informant na een hele nacht door drinken om zes uur 's nachts naar me toe om het over mijn onderzoek te hebben. Ondanks dat ik al ontzettend moe was en dit niet de beste timing was verzamelde ik tijdens dit soort momenten ontzettend belangrijke data voor mijn verdere onderzoek.

Ondanks dat ik mij er van bewust was dat door de soms informele sfeer en het ontstaan van betere vriendschappen ik soms minder attent was op sommige informatie die de jongeren mij gaven, heb ik er zoveel mogelijk voor gezorgd mij te blijven focussen op mijn rol als onderzoeker en ook mijn informanten daar af en toe op te wijzen door bijvoorbeeld mijn onderzoek op nieuw als gespreksonderwerp aan te snijden.

Ook al ontstonden er tijdens mijn veldwerk steeds betere vriendschappen verliepen de eerste twee weken van mijn veldwerk moeizaam. Op deze tijd kijk ik dan ook met minder plezier terug. Voor mijn veldwerk anticipeerde ik op bepaalde ingangen om informanten te vinden en deze bleken stuk voor stuk niet te werken. Daarnaast bleek soms ook het niet spreken van de Koreaanse taal een groter struikelblok dan ik van tevoren had verwacht. Zo was het moeilijker om de media te volgen en waren er sommige jongeren die aanname dat ik een Amerikaanse was en hierdoor te onzeker over hun Engels waardoor zij geen gesprek met mij wilden aangaan. Door het op zoek gaan naar andere kanalen waar ik informanten kon vinden via internet, VVV kantoren, de universiteit en soms ook door het gewoon spontaan aanspreken van mensen kwam ik uiteindelijk op het goede pad om informanten te ontmoeten en ontmoette ik binnen korte tijd ontzettend veel jongeren die belangrijk waren voor mijn onderzoek. Beide tegenslagen hebben mij vooral veel geleerd over hoe een volgend

onderzoek aan te passen. Bij een volgend onderzoek weet ik nu hoe ik via verschillende kanalen informant kan vinden. Daarnaast zal ik bij een volgend onderzoek er voor zorgen de taal van het land meer onder de knie te hebben om zo eventueel minder informatie mis te lopen. Ondanks dat ik de moeilijkheden op taal gebied heb kunnen overbruggen door bijvoorbeeld te zeggen dat ik geen Amerikaanse was maar een Nederlandse en dus ook geen *native speaker* was, door taallessen te nemen en met informanten gesprekken aan te gaan over wat zij in de krant lezen en te vragen of ze artikelen voor mij konden vertalen denk ik dat je- wanneer je de taal spreekt- je nog meer informatie kan verzamelen en sommige gespreksonderwerpen ook makkelijker kan bespreken omdat een typisch Koreaans woord niet altijd een eenduidige Engelse lading heeft. Ook heeft de tegenslag mij geholpen mij te realiseren wat het inhoudt om blank te zijn in een samenleving waarin haast geen blanke mensen leven. Ik had er van tevoren geen rekening mee gehouden dat men mij anders zou benaderen omdat ik blank zou zijn. Hier zal ik in volgende onderzoeken rekening mee houden zodat ik hierop kan anticiperen en er zo beter op kan reageren. Toch hebben deze tegenslagen zeker ook positieve punten opgeleverd. Het ligt van nature niet in mijn aard om op vreemden mensen af te stappen. Door deze tegenslagen werd ik hier echter tot gedwongen waardoor ik ervoer dat dit niet zo erg was als dat ik altijd dacht. Hierdoor voelde ik mij tijdens mijn veldwerk al meer op mijn gemak om jongeren om interviews te vragen en zal ik bij volgende onderzoeken makkelijker uit mijn *comfort zone* stappen.

Toen mijn contact met informanten eenmaal opgang kwam verliep het contact enorm goed. Vanaf mijn aankomst in Korea ben ik mij meteen gaan verdiepen in gewoontes en normen en waarden en heb mij die zo veel mogelijk aangeleerd. Dit had duidelijk een positief effect op mijn contact met de jongeren. Van veel jongeren kreeg ik te horen dat zij mij qua doen en laten ervoeren als een Aziatisch meisje doordat ik mij qua gewoontes en normen en waarden net als hen gedroeg. Zij gaven hierbij aan dat zij zich hierdoor erg bij mij op hun gemak voelden wat natuurlijk goed was voor het opbouwen van rapport en het verzamelen van data. Doordat zij zich zo op hun gemak voelden was het goed mogelijk participerende observatie te doen omdat de jongeren mij bij steeds meer dingen, ook privé, betrokken. Dit heeft zeker een positief effect op mijn onderzoek gehad en dit zal ik in het vervolg dan ook weer net zo aanpakken. Wat ook goed verliep was het ingaan op antwoorden, of informele gesprekken waarvan ik dacht dat deze belangrijk waren voor mijn onderzoek. Ondanks dat ik het in het begin moeilijk vond af te tasten hoe ver ik over bepaalde dingen kon doorgaan ging dit steeds makkelijker mede door het opgebouwde rapport. Wanneer ik iets hoorde vroeg ik meteen aan jongeren of zij mij hier meer over konden vertellen. Natuurlijk kwam ik er bij het

terugluisteren van interviews wel eens achter dat ik daar nog een andere vraag bij had moeten stellen maar deze schreef ik dan op en kwam ik later met dezelfde, of andere, informanten op terug om zo toch nog deze informatie te krijgen. Ik denk dat ik door deze methode zelf zo min mogelijk over het hoofd heb gezien en zo een holistisch beeld kreeg wat ook hielp bij in te zien wat nu wel en niet belangrijk was voor mijn onderzoek. Zodoende kon ik naarmate mijn veldwerk vorderde mij steeds meer op de hoofdzaken richten die voor mijn onderzoek van belang waren.

Ondanks de tegenslagen aan het begin van mijn veldwerk kijk ik met ontzettend veel plezier terug op mijn veldwerk. Het was ontzettend leerzaam maar vooral fascinerend. Waar ik met het meeste plezier op terugkijk is wel dat je elke dag weer zoveel nieuwe dingen leert die zo interessant zijn voor je onderzoek. Het vele leren helpt je ook om bij eventuele tegenslagen gemotiveerd te blijven. Zelf merkte ik dat je door alle data die je verzamelt, je door je onderzoekerrol meteen heel analytisch gaat denken over alles. Dit leidde vaak tot leuke momenten waarop verschillende data opeens samenvallen en ik heel enthousiast werd over wat ik had gevonden. Dit gold niet alleen voor data die ik verzamelde voor mijn onderzoeksvraag maar ook voor data die hier juist niets mee te maken hadden. Doordat je zo in die onderzoekerrol zit vallen dat soort dingen je meer op en denk je bij veel dingen; “Wow, dit zou zo interessant zijn om te onderzoeken.” Het was geweldig om meer te leren over de Koreaanse cultuur en de samenleving en het heeft me zeker aan het denken gezet voor volgende onderzoeken.

Veldwerkfoto: Ik met informanten veldwerk

Bijlage 2: Summary

In March and November 2010 North Korea attacked South Korea with torpedo's and grenades, causing the death of 50 South Koreans. With these attacks the conflict between both countries increased and policies towards North Korea changed. In this thesis I show how the conflict with North Korea influences the construction of the national identity of South Korean students in Seoul.

I have argued that during my fieldwork from January 31 until April 30 2011 there were two processes that influenced the construction of the national identity of the students. First, the increased conflict and threats by North Korea influenced the identification processes of students. Because of the threats and the death of 50 people in total, students got more defensive towards North Korea and the feeling towards North Korea as family decreased. Second, students showed a decrease in importance towards the role of family and traditions in their life. Although the role of family has always been important in Korea, students no longer identify with the importance of family and therefore also identify less with North Korea (family). The increasing conflict with North Korea thereby influences the process of decreasing importance towards family and traditions.

These two processes have effect on the role of North Korea in the construction of the national identity of Korean students. During my fieldwork it became clear that there is a certain division among students attitude towards North Korea. Some referred to North Korea as family and some as enemy. As showed in my thesis different attitudes among students are caused by individual factors like high social-economical status, high cognitive, majority or minority status (Kunovich 2009), and parental vision and family *closeness* (Burr 1973). Besides individual factors, external factors as the increasing conflict with North Korea, influencing the attitude from students towards North Korea as well.

The processes of a increasing conflict with North Korea and a decrease in importance of family caused that, although there was still a division among students, North Korea belonged more to the Other than to the Self and the division between students became less. North Korea belonging more to the Other caused that students identified themselves with aspects of the society that are different from North Korean society. During my fieldwork I found that students are identifying themselves with a good economy, intelligence, fast development and high technology. But when I asked them what it is that makes a person Korean, they were mainly talking about state borders of South Korea, the ability to speak Korean and living in a democracy. Although Korean language would, for outsiders, be

thought of as a similarity between North and South, students saw this as a difference, saying that North Korea developed their own dialect and don't speak Korean. All the aspects of the society that the students identified themselves with and created borders for the national identity were things that were clearly different from North Korea. Identifying with these aspects causes that North Korea again belongs more to the Other than to the Self.

The same process took place at the government and media. Since the division of Korea the government had two collective nationalistic ideology towards North Korea. Emphasizing mostly on ethnic nationalism which is seeing North Korea as family and emphasizing that the two states were one nation. Although this was a collective attitude, not everyone agreed with this attitude, which made that Korean newspapers were divided as well; right newspapers writing about North Korea as the enemy and emphasizing that unification was not good for Korea and left newspapers writing about North Korea as family and emphasizing that unification should come. During my fieldwork this division was changing. Because of the attacks of North Korea the government was forced to think about North Korea as an enemy as well, policy changed and the government was searching for an appropriate attitude towards North Korea. One that the whole society could identify with. When the society can't identify with the view of the government and media it will not be effective for the construction of the national identity (Rappaport 1999). Therefore the attitude of the newspaper had to change as well. Left sided newspapers couldn't write about North Korea as friendly as they did before since people would not agree with that. Left sided newspapers became more right sided and were talking about North Korea more defensively. Besides getting more defensive towards North Korea, Korean newspapers also constructed a historical memory that was focused on events that happened after the division with North Korea (Mihelj 2008). By writing about the attacks of North Korea in 2010 in articles about North Korea they keep focussing about the attacks which makes North Korea belonging more to the Other. Between newspapers the division decreased and became more right sided. The government changing its attitude towards North Korea more into an enemy causes that both government and media construct a national identity in which North Korea belongs more to the Other than to the Self.

Changes in the attitude towards North Korea and aspects of the society that students identify themselves with influences nationalism as well. Agreeing with Cho (2009) there are two nationalisms in Korea: ethnic nationalism emphasizing on common ethnicity, bloodlines and ancestors and anticommunist nationalism emphasizing on differences between North Korea and South Korea and showing that North Korea is the enemy. During my fieldwork it became clear that it depends on the earlier mentioned individual factors and external factors

which nationalism students adhere. Although most students identified more with anticommunist nationalism, which can be explained by high social-economical status and high cognitive skills (Kunovich 2009), some students adhere ethnic nationalism because of parental vision and *closeness* of family members in North Korea (Burr 1973). This showed that the division that Cho makes in which generations are indication for which nationalism they will adhere, ethnic nationalism would be for younger generation and anticommunist for older generations, is incorrect. Not only did most students identify with anticommunist, also it showed that there were differences between students caused by individual factors and external factors. In addition some students showed that they identified with both nationalistic ideologies instead of only one of them.

The division between younger students in their attitude towards North Korea, although it became less, and the nationalism they adhere makes it difficult for students to anticipate on the future. Some of them see unification with North Korea in the future while others don't. On the other side, it seemed that although most students mentioned they wanted unification they didn't want it to happen during their own life, because they didn't want to deal with the negative consequences like a bad economy unification would cause. These negative consequences would change aspects of the society that students identify with, which would change the construction of the national identity. Although most students don't want unification they can't anticipate on a future without North Korea cause there is still a ideology that the two states are one nation besides that part of the society still feels that North Korea is family.

Therefore the conflict with North Korea plays an important role with the construction of national identity of Korean students. It influences an increase in decreasing importance of family which makes that students identify less with North Korea and more with aspects of the society that are different from North Korea. The conflict causes that the borders for the national identity are shaped by distinguishing themselves from North Korea. This also influences the adhere in nationalism and there future perspectives. In all these processes North Korea belongs more to the Other than to the Self. However since the anticipation on the future is unclear North Korea can never completely belong to the Other since there is still a chance that one day unification will happen. This causes that the conflict with North Korea the construction of the national identity of Korean students hampers.